

Lisa
Alutaguse Vallavolikogu 28.06.2018. a
määruse nr ... „Alutaguse valla arengukava 2018-2030“ juurde

Alutaguse valla arengukava 2018-2030

Eelnõu

2018

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. ALUTAGUSE VALLA ARENGUEELDUSED.....	4
1.1. ASEND JA RUUMILINE MUSTER.....	4
1.2. RAHVASTIK.....	6
1.3. ARENGU VÕTMETEGURID.....	8
2. TOIMEKESKKONNA ÜLEVAADE.....	11
2.1. ELUKESKKOND.....	11
2.1.1. Looduskeskkond.....	11
2.1.2. Avalik ruum.....	12
2.1.3. Veeteenus.....	13
2.1.4. Energiamajandus.....	14
2.1.5. Teed ja tänavavalgustus.....	14
2.1.6. Jäätmemajandus.....	15
2.1.7. Ühistransport.....	16
2.1.8. Riigi- ja erateenused.....	17
2.2. AVALIKUD TEENUSED.....	18
2.2.1. Alusharidus.....	18
2.2.2. Üldharidus.....	19
2.2.3. Huviharidus- ja tegevus.....	21
2.2.4. Kultuur, sport, vaba aeg, noorsootöö ja külaliikumine.....	22
2.2.5. Sotsiaalhoolekanne ja tervishoid.....	23
2.3. TURISM JA ETTEVÕTLUS.....	25
2.3.1. Turism.....	25
2.3.2. Ettevõtlus.....	27
3. ALUTAGUSE VALLA STRATEEGIA.....	29
3.1. STRATEEGIA LÄBIVAD PÕHIMÕTTED.....	29
3.2. VISIOON JA STRATEEGILISED EESMÄRGID.....	29
3.3. PROGRAMMID, MEETMED JA TEGEVUSED.....	30
3.4. STRATEEGIAKAART.....	34
4. ARENGUKAVA RAKENDAMINE.....	35
4.1. VALLA FINANTSVÕIMEKUS.....	35
4.2. JUHTIMINE JA ARENGUKAVA SEIRE.....	36

SISSEJUHATUS

Ligi 5000 elanikuga Alutaguse vald on omavalitsusüksus Ida-Virumaal, mis moodustati 24. oktoobril 2017. aastal Alajõe valla (ca 580 elanikku), Iisaku valla (ca 1200 elanikku), Illuka valla (ca 1070), Mäetaguse valla (ca 1750 elanikku) ja Tudulinna valla (ca 440¹ elanikku) ühinemise tulemusena. Valla naabriteks on põhjaosas Lüganuse vald, Toila vald, Kohtla-Järve linn, Jõhvi vald ja Narva-Jõesuu linn (kõik Ida-Virumaa), lääneosas Vinni vald (Lääne-Virumaa) ning kaguosas Mustvee vald (Jõgevamaa). Idaosas piirneb vald ligi 30 km ulatuses Narva jõega ning lõunas ligi 35 km ulatuses Peipsi järvega.

Valla pindala on ligikaudu 1465 ruutkilomeetrit. Territooriumilt on tegu Eesti mandriosa suurima omavalitsusüksusega, mis on samas ka kõige hõredamalt asustatud (3,4 inimest ruutkilomeetril).

Alutaguse valda iseloomustab maaline ja hõredalt asustatud ruumimuster. Valla territooriumile jäävad Alutaguse põlismetsad, mitmed suured sood ja rabad (nt Puhatu soo, Muraka raba), Eesti suurim järvestik (Kurtina), aga ka põlevkivikaevandused. Põlevkivi kaevandamine (Estonia ja Ojamaa kaevandused) mõjutab ligi kolmandikku valla territooriumist. Olulisematest teedest läbivad valda Jõhvi-Tartu-Valga põhimaantee ning Jõhvi-Vasknarva, Iisaku-Tudulinna-Avinurme ja Rakvere-Rannapungerja tugimaanteed.

Valla keskus asub Iisaku alevikus (01.01.2018 seisuga 689 elanikku), lisaks on vallas veel kaks alevikku - Mäetaguse (533 elanikku) ja Tudulinna (194 elanikku). Külasid on vallas kokku 72, neist suuremad on Kuremäe (316 elanikku), Kiikla (245 elanikku), Kurtina (161 elanikku), Alajõe (152 elanikku) ja Pagari (147 elanikku).

Käesolev arengukava koosneb neljast osast. Esimeses osas on kajastatud Alutaguse valla arengueeldused, sealhulgas ruumilise arengu ja rahvastiku lühiülevaated ning valla arengut mõjutavad peamised tegurid. Teises osas on välja toodud toimekeskkonna ülevaade, sh valla elukeskkonna, teenuste ning ettevõtluse lühiiseloostus. Kolmas osa kajastab valla arengustrateegiat – arendustegevuste põhimõtteid, visiooni, eesmärgi, tegevusprogramme, ja meetmeid. Neljandaks peatükiks on arengukava rakendamine, kus käsitletakse valla finantsvõimekust, arengukava juhtimise ja seire küsimusi ning investeeringuid.

Alutaguse valla arengukava aluseks on võetud seniste omavalitsusüksuste arengudokumendid ning nelja valla ühinemisleping². Oluliseks sisendiks on ka erinevad arengukava koostamise protsessi raames toimunud arutelud ja küsitlused.

¹ kõik elanike arvud rahvastikuregistri andmetel

² vabatahtlikult ühinesid Alajõe, Iisaku, Mäetaguse ja Tudulinna vallad, samas osales ka Illuka vald protsessis

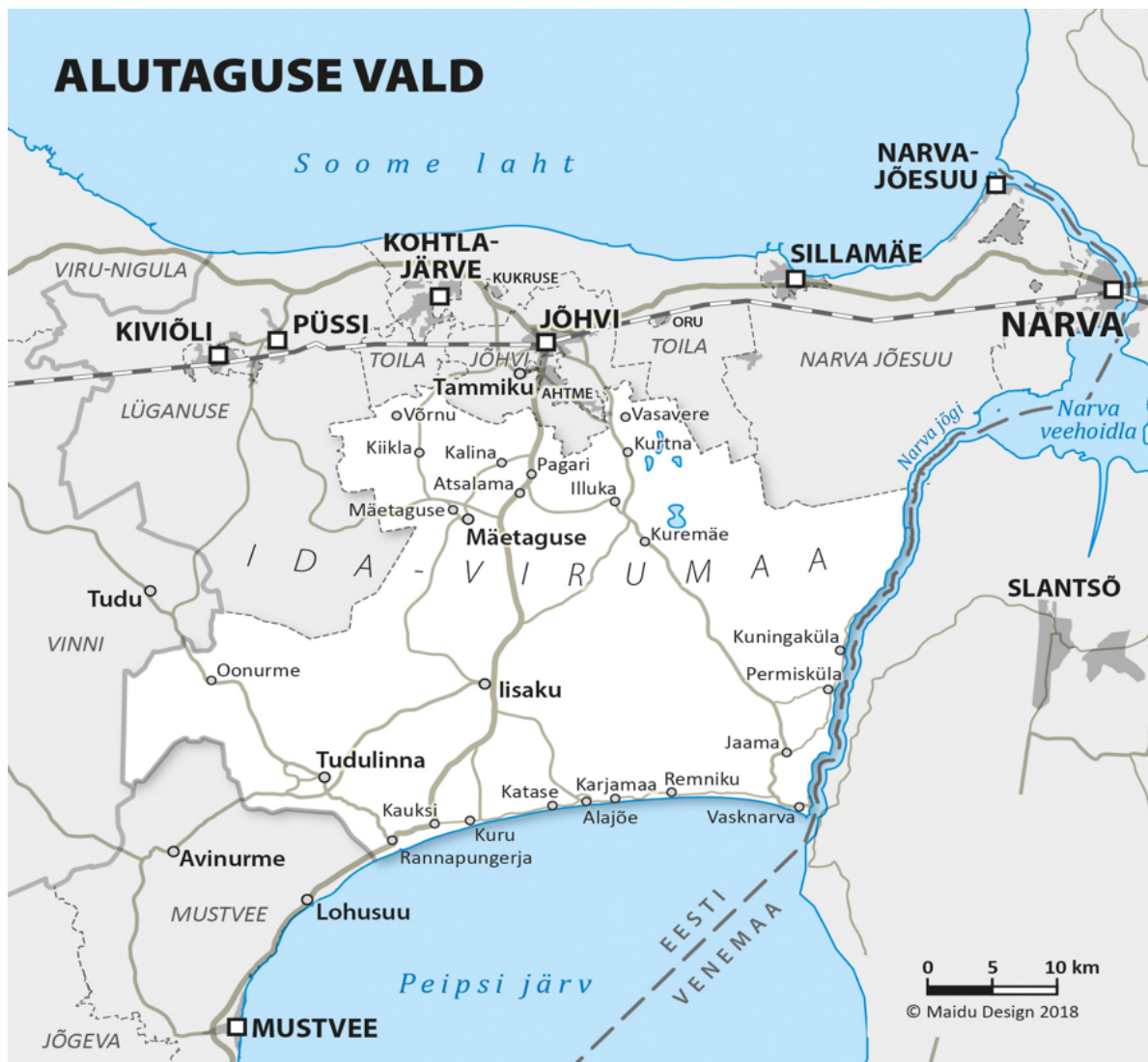
1. ALUTAGUSE VALLA ARENGUEELDUSED

1.1. Asend ja ruumiline muster

Alutaguse valla (joonis 1) eripäraks on suur territoorium (1465 km²), hõre asustus, piirnemine Peipsi järve ja Narva jõega ning suuremate keskuste puudumine. Enne 2017. aastal toimunud haldusreformi koosnes praegune Alutaguse vald viiest omavalitsusüksusest:

- Alajõe – u 580 elanikku, pindala 110 km²;
- Iisaku – u 1200 elanikku, pindala 258 km²;
- Illuka – u 1070 elanikku, pindala 544 km²;
- Mäetaguse – u 1750 elanikku, pindala 285 km²;
- Tudulinna – u 440 elanikku, pindala 269 km².

Alutaguse vallas on 75 asustusüksust – vallakeskus Iisaku alevik, Mäetaguse ja Tudulinna alevikud ning 72 küla. Valla asustustihedus on 3,4 in/km², mis on Eesti madalaim näitaja ja enam kui 10 korda väiksem maakonna keskmisest. Hõre asustus ja suur territoorium tähendavad seda, et teenuste tarbimiseks tuleb elanikel kohati läbida suuri vahemaid, samuti on raskendatud nii elanike kui ka organisatsioonide koostöö.

oonis 1. Alutaguse valla paiknemine

Kuigi Iisaku alevik (ligi 700 elanikku) on valla administratiivseks keskuseks, on Alutaguse valla puhul tegu nn võrgustiku-tüüpi omavalitsusega, kus olulist rolli teenuste pakkumisel omavad ka mitmed teised valla suuremad asulad. Iisaku kõrval on kõige olulisem keskus Mäetaguse alevik (enam kui 500 elanikku).

2016. a lõpus kehtestatud Ida-Viru maakonnaplaneeringus 2030+ määratud hierarhia järgi asub Alutaguse vallas kaks kohaliku tasandi keskust ja kaks nn lähikeskust:

- Iisaku ja Mäetaguse kohalik keskus (defineeritud kui keskus, mis pakub kodukoha lähedal esmavajalikke teenuseid. Keskus, mis võib, kuid ei pruugi olla ka oluliseks kohaliku tasandi töökohtade pakujaks);
- Kuremäe ja Tudulinna lähikeskus (defineeritud kui keskus, mis pakub kohaliku keskusega võrreldes suhteliselt väiksemat hulka teenuseid, kuid mille roll on oluline üksikute kodulähedaste teenuste pakkumisel).

Endine Alajõe vald on funktsionaalselt kõige enam seotud Iisakuga, moodustades suuresti selle tagamaa.

Lähim maakondlik keskus (ehk linn, kuhu on koondunud töökohad ja haridusasutused, regionaalsed avaliku sektori pakutavad teenused ja mitmekülgsed erasektori pakutavad teenused; keskus, kuhu inimesed igapäevaselt, eelkõige töö- ja haridusalaselt, liiguvad) on Jõhvi linn. Jõhvi (osalt ka Kohtla-Järve linn) on tugevaks tõmbekeskuseks eelkõige valla põhjaosa elanike jaoks. Seda toetavad nii suhteliselt lühikesed vahemaad kui ka head transpordiühendused. Näiteks Mäetaguse alevikust on Jõhvi linn sama kaugel kui Iisaku alevik, ka mitmete endise Illuka valla suuremate asulate jaoks on Jõhvi lähemal kui Iisaku. Samas on aga maakonnakeskusesse mitmetest piirkondadest ühistranspordiga hõlpsam pääseda kui vallakeskusesse Iisakusse.

Alutaguse valla lõuna- ja läänepoolsed alad jäävad Jõhvist suhteliselt kaugemale (ca 50 km) ning on seeläbi maakonnakeskusega ka nõrgemalt seotud. Valla läänepoolne serv (endine Tudulinna vald) on funktsionaalselt seotud ka Jõgevamaa (Avinurme) ja Lääne-Virumaaga (Rakvere suund).

Valda läbiv olulisim liikumistee on Jõhvi-Tartu maantee, mis läbib vallakeskuse Iisaku aleviku ja mille lähistel paikneb Mäetaguse alevik. Jõhvi-Vasknarva tee läbib Illuka, Kuremäe ja Kurtna külasid ning on teiseks ühenduseks Jõhvi ja Peipsi põhjaranniku ning Narva jõe lähedase asustusega.

Paiknemise, liikumisteede, tõmbekeskuste asukoha, teenuste kättesaadavuse ja tarbimise ning osalt ka kogukondade ja identiteedi alusel võib valla jaotada kuueks piirkonnaks:

1. keskuspiirkond Iisaku aleviku ümber;
2. Mäetaguse kohalik keskus koos tagamaaga;
3. Tudulinna lähikeskus koos tagamaaga;
4. Kuremäe/Illuka lähikeskus koos tagamaaga;
5. Peipsi põhjaranniku suvituspiirkond Rannapungerjast Vasknarvani (keskusega Alajõe);
6. linnalähedane piirkond valla põhjaosas Mäetaguse ja Illuka kohalike keskuste ning Jõhvi valla vahel (Kiikla, Pagari, Kurtna jt külad).

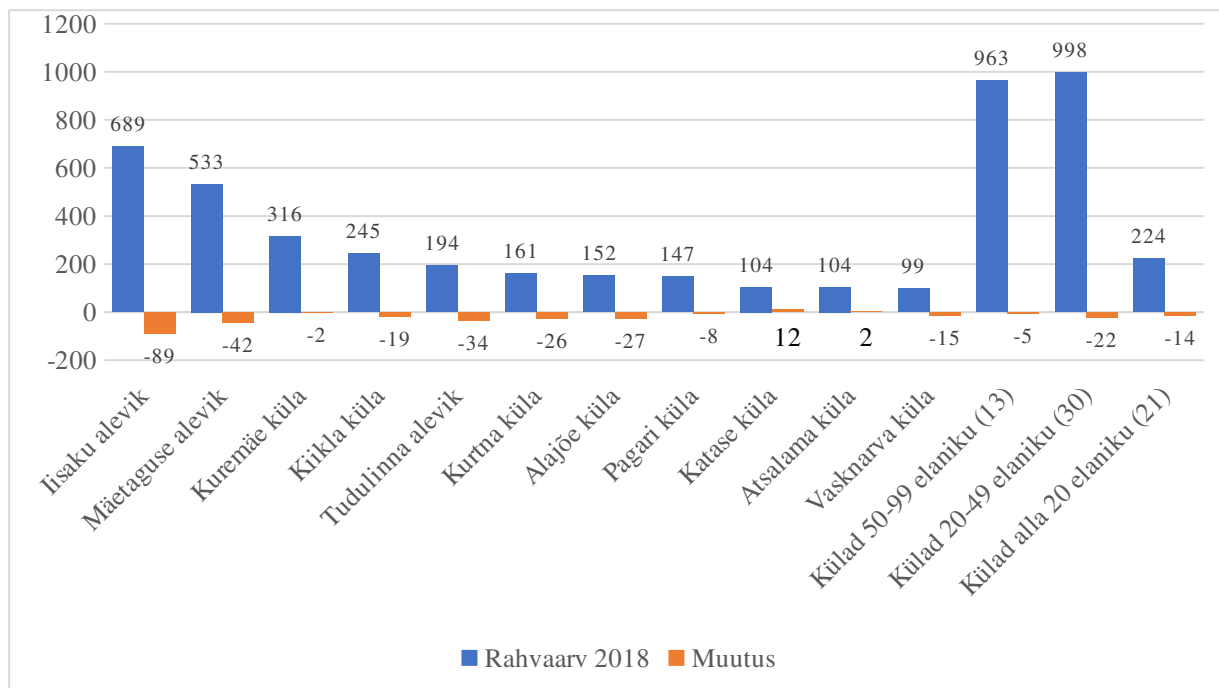
Alutaguse valla asendist tulenevaks oluliseks väljakutseks on teenuste pakkumise korraldamine suure territooriumi, hõreda asustuse ning mitmekeskuselise ja -ilmelise ruumimustri tingimustes.

1.2. Rahvastik

Alutaguse vallas elas rahvastikuregistri andmetel 01.01.2018 seisuga 4920 inimest. Valla elanikkond on tervikuna viimasel kahel aastakümnel olnud kahanev ja vananev. Seejuures püsis registreeritud elanike arv Alajõe, Illuka ja Mäetaguse valdades viimastel aastatel enam-vähem stabiilne, kuid Iisakus ja Tudulinna toimus vähenemine.

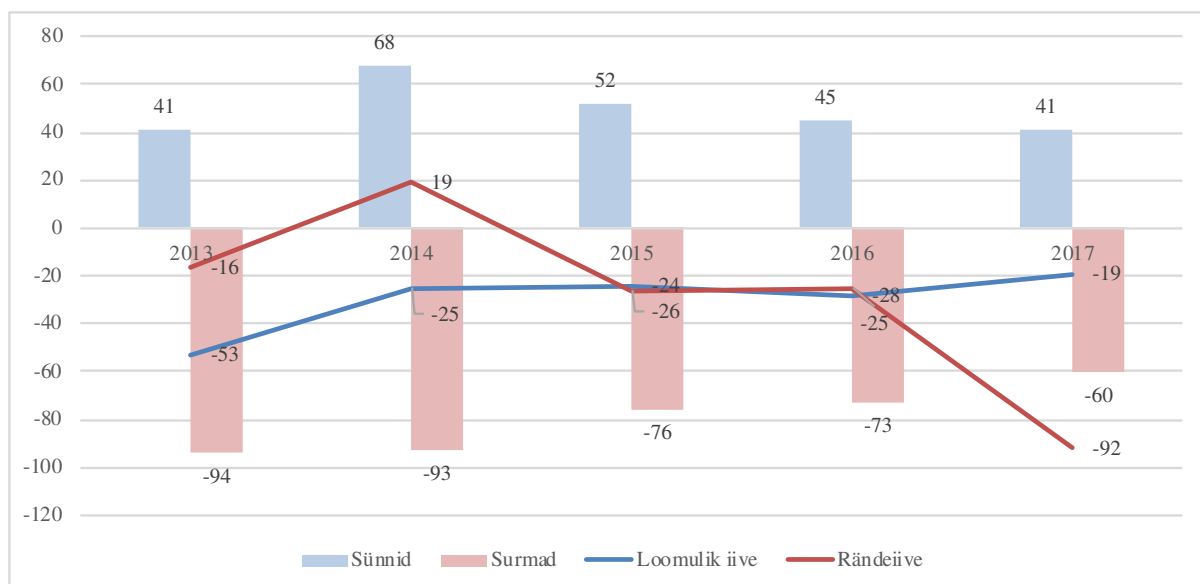
Valla rahvaarvult suurimad asustusüksused on Iisaku ja Mäetaguse alevik ning Kuremäe küla (viimases asub ka tuntud külastussihtkoht Kuremäe klooster). Palju on väikeseid külasid - viiekümne ühes külas elab vähem kui 50 inimest.

Perioodil 2013-2018 on valla elanike arv vähenenud 289 võrra ehk ca 5200 elanikult 4900 elanikuni. Samal perioodil on 28 küla elanike arv kasvanud 1-12 elaniku võrra, kuues külas on elanike arv jäänud stabiilseks ning 42 asustusüksuses on see vähenenud - enim valla kolmes alevikus (joonis 2).

Joonis 2. Rahvaarvu muutus asustusüksustes perioodil 2013-2018

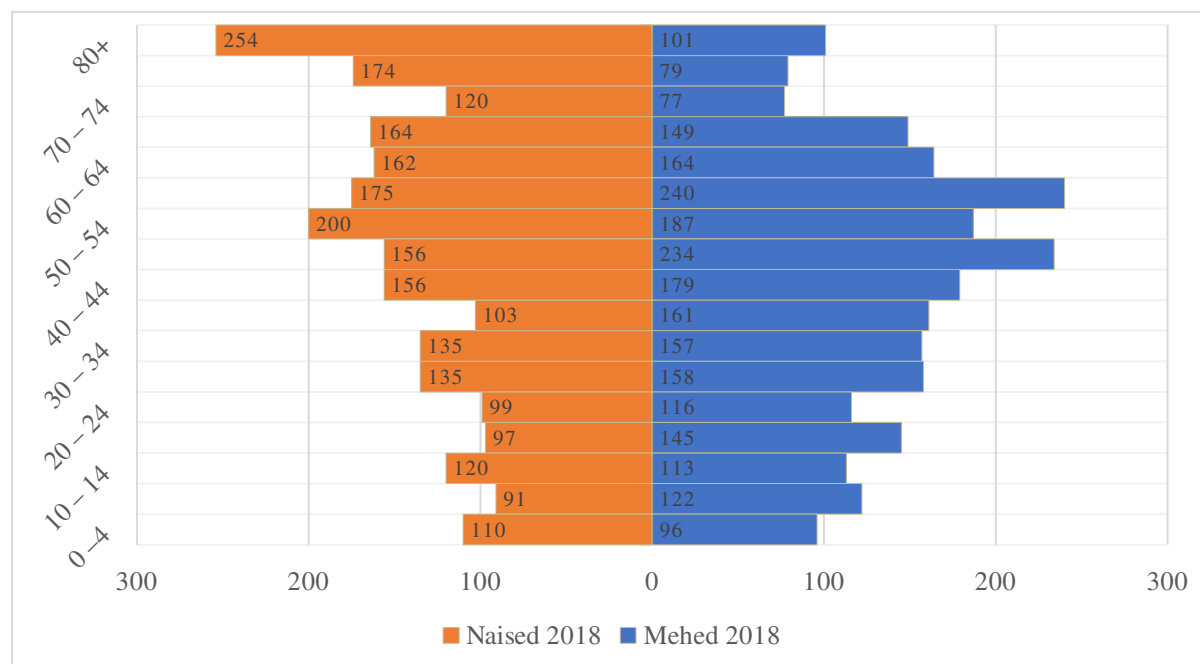
Loomulik iive Alutaguse vallas on negatiivne. Perioodil 2003-2017 on aastakeskmiselt sündinud 49 last ja surnud 79 inimest, loomuliku iibe tulemusena on elanike arv vähenenud 30 võrra aastas. Summaarne sündimuskordaja on allpool rahvastiku taastevõimeks vajalikku taset. Loomuliku iibe tulemusel on elanike arv perioodil 2013-2017 kahanenud 149 elaniku võrra ja rändeiibe tulemusel 140 võrra, ehk keskmiselt vastavalt 30 ja 28 inimese võrra aastas. Kõige suurem rändeiive oli aastal 2017 kui lahkus 92 inimest.

Joonis 3. Loomulik- ja rändeiive aastatel 2013-2017

Elanikkonna soolis-vanuseline struktuur on tasakaalust väljas ehk raskuskeskmega vanemates vanusrühmades (joonis 4). Tegemist on vananeva rahvastikuga, kus eakate arvukus suureneb nii suhtes muudesse vanusrühmadesse kui ka absoluutväärtuses. See on iseloomulik suurele

osale Eestist. Kuigi Kuremäe külas asub nunnaklooster, on vallas tervikuna meeste ja naiste arv tasakaalus.

Joonis 4. Rahvastiku soolis-vanuseline jaotus seisuga 01.01.2018. a

Noorema vanusegrupi dünaamika mõjutab nõudlust alushariduse ja üldhariduse järele. Senise trendi põhjal saab järeldada, et nõudlus nii lasteaiakohtade kui ka koolikohtade osas perspektiivis kahaneb.

Töoealiste suuremad vanuserühmad 50-64 eluaastat on enam kui kolmandiku võrra arvukamad tööturule sisenevatest vanuserühmadest. Töoealiste arvukuse vähenemine toob kaasa vallale laekuva maksutulu (tulumaks) kahanemise.

Vanusstruktuur on nii Ida-Viru maakonnas kui ka Alutaguse vallas Eesti keskmisega võrreldes vähem jätkusuutlik – laste ja noorte osakaal elanikkonnas on keskmisest madalam, eakate oma kõrgem. See tähendab, et perspektiivis tuleb enam tähelepanu pöörata teenuste osutamisele eakale elanikkonnale, samas pole aga oodata nõudluse suurenemist alus- ja üldhariduses. Rahvastiku dünaamikast lähtuvad seega ka valla jaoks olulised väljakutsed.

Senise dünaamika jätkumisel (keskmine elanike vähenemine ca 60 inimest aastas) on vallas aastal 2025 elanikke ca 4500 ning aastal 2030 ca 4200.

1.3. Arengu võtmetegurid

Alutaguse valla teevad unikaalseks mitmed tegurid, mille poolest vald teistest Eesti omavalitsusüksustest eristub.

Alutaguse valla näol on tegu:

- Eesti mandriosa suurima pindalaga KOViga (1465 km²)
- Eesti kõige hõredamalt asustatud KOViga (3,4 in/ km²)
- Eesti suurima kaevanduse ja karjääriga KOViga (Estonia kaevandus, Narva karjäär)

- Eesti suurima järvestikuga KOViga (Kurtina)
- Eesti kõige pikema liivarannaga KOViga (Rannapungerjalt Vasknarvani ca 35 km)
- Eesti kõige võimekamama KOViga (põhitegevuse tulud elaniku kohta enam kui 2000 eurot)

Lisaks on valla eripäraks pikk riigipiir – ca 30 km pikkune veepiir Narva jõel, lisaks piiritsoon Peipsi järvel.

Unikaalne looduskeskkond ja Peipsi järve rannik

Alutaguse valla teevad võrreldes teiste Eesti omavalitsusega eriliseks mitmed looduslikud objektid, sh 35 km Peipsi rannikut, Eesti suurim järvestik (Kurtina), 30 km pikkune piirnemine Narva jõega (Euroopa Liidu ja Venemaa piir), suured soo- ja rabamassiivid ning looduskaitsealad jne. Seni pole vastavat ressursi süsteemselt rakendatud ning nii on tegu piirkonnaga, kus on külastajaid küll hooajati palju, kuid kes olulist turismitulu piirkonda ei too. Seni on üheks oluliseks takistuseks olnud väiksemate omavalitsuste vähene finantsvõimekus vajaliku baasinfrastruktuuri rajamisel. Alutaguse valla finantsperspektiiv on aga vähemalt lähiajal soodne, mis võimaldab panustada valla unikaalse ressursi rakendamisse, tehes seda samas säästval moel. Nii on võimalik anda tuge ka piirkonna ettevõtlusele, sh turismisektorile.

Üheks võimalikuks arenguks on Alutaguse Rahvuspargi loomine, vastava idee on 2018. aastal algatanud Keskkonnaministeerium. Rahvuspargi maksimaalne rakendamine valla huvides (turism, heakord, keskkonnateadlikkus) on üheks võimaluseks unikaalse looduskeskkonna rakendamisel. Seejuures on aga oluline, et valla elanikele ning ettevõtjatele säiliks piisav vabadus igapäevaste toimetuste ning majandustegevuse jätkamiseks.

Pikemas perspektiivis on puhas ja puutumata looduskeskkond, sood, rabad, erinevad mahetooted, metsad, marjad jms globaalne väärtus, mis on atraktiivne ka välisriikidest pärit külastajatele, nt loodusturistidele. Puhta looduse kombineerimine kaasaegse nutikusega on üheks võimaluseks, kuidas kujundada Alutaguse vald atraktiivseks elu- ja külastussihtkohaks.

Põlevkivi kaevandamine ja selle tulevik

Vallas on kaks töötavat põlevkivikaevandust - Estonia kaevandus (Eesti Energia Kaevandused AS) ja Ojamaa kaevandus (VKG Kaevandused OÜ). Nendest kaevandustest tuleb hetkel suurem osa Eesti põlevkivitoodangust. Põlevkivisektori tuleviku käekäigust sõltub suurel määral nii Ida-Viru maakonna kui ka Alutaguse valla majandusareng ja sotsiaalne heaolu, valla eelarvetuludes on suur osa põlevkivi kaevandamisega seotud ressursitasudel. Samas on põlevkivi kaevandamine olulise negatiivse keskkonnamõjuga, mõjutades pinnast, maastikku, elusloodust, põhja- ja pinnavett ning välisõhku. Valla põhjaosa põhjaveerežiim on häiritud ja maastikud mõjutatud tänaseks juba suletud põlevkivikaevanduste langatustest.

Põlevkivi kasutamise riikliku arengukava 2016-2030 järgi tuleb enne 2030 aastat alustada vähemalt ühe või kahe uue kaevanduse rajamist, kuid nende asukohad pole hetkel fikseeritud.

Alutaguse valla ülesandeks on olla konstruktiivne partner riigile ja kaevandajatele tulevikuplaanide selgitamisel, võttes seejuures arvesse valla kogukondade huvid.

Ressursitasude vähendamine tulevikus mõjutaks olulisel määral valla suutlikkust teenuseid pakkuda. Seetõttu on investeerimis- ja arendustegevusel läbivalt oluline võimalikult efektiivsete lahenduste kasutamine ning võimalusel isemajandavate objektide poole suundumine.

Teenuste pakkumine hõreasustuse tingimustes ja koostöö

Alutaguse valla eripäraks on väga suur territoorium ning hõre asustus. Pikad vahemaad ning ühe suure keskuse puudumine tähendavad seda, et teatud avalikud teenused tuleb vähemalt minimaalsel tasemel tagada ka valla äärealadel. Teenuste pakkumisel on oluline aga koostöö kogukondadega, võimalusel tuleb neid kaasata teenuste osutamisse. Samas on oluline tagada vajadustest lähtuvad transpordiühendused vallakeskusega.

Suhteliselt väike rahvaarv ning suurema linnalise keskuse puudumine tähendavad ka seda, et kõiki teenuseid ei ole otstarbekas vallas kohapeal arendada. Maakonnakeskus Jõhvi on ja jääb suurema osa Alutaguse valla elanike jaoks tõmbekeskuseks nt kutschariduse, meelelahutuse (nt kontserdimaja), kaubanduse ja erinevate riiklike teenuste osas. Vastavate teenuste arendamisel on mõistlik teha koostööd nii Jõhvi valla, teiste naaberomavalitsuste kui ka riigiasutustega. Oluline on tagada ka paindlikud ühistranspordiühendused. Koostöö on vajalik ka mitmete katusorganisatsioonidega, nt turismi arendamisel ja piirkondlikus koostöös (MTÜ Peipsimaa Turism, SA Ida-Viru Ettevõtluskeskus), kalanduse arendamisel (MTÜ Peipsi Kalanduspiirkonna Arendajate Kogu) ning maaelu toetamisel (MTÜ Peipsi-Alutaguse Koostöökoda).

Elanikkonna vähenemine ja vananemine ning ettevõtluse areng

Maapiirkondade elanikkond väheneb ja vananeb, seda praktiliselt kõigis Eesti osades, aga ka paljudes teistes arenenud riikides. See omakorda tähendab, et perspektiivis väheneb noorte arv ning seeläbi nõudlus alus- ja üldhariduse teenuse osas ning samas suureneb eakate osakaal. Suurem surve maksumaksjatele tähendab ka survet valla eelarvele ning paljudel juhtudel ka vajadust efektiivsusmeetmete rakendamiseks.

Trendide aeglustamiseks ja teatud määral muutmiseks tuleb pöörata tähelepanu elukeskkonnale, noortele ja noortele peredele ning ettevõtluse arengule. Ettevõtluse arengu puhul võiks olla fookuses eelkõige kohaliku ressursi väärindav väiketootmine (puit, kohalik toit jms), turism ja kalandus. Teisalt tuleb realistlikult läheneda linnastumise protsesside vältimatusele, prognoositud rahvastikutrendid tuleb võtta arvesse kohalike avalike teenuste (ümber)kavandamisel ning valitsemisstruktuuride ajakohastamisel ja ümberkorraldamisel.

Jätkusuutlik mittekasv tähendab ka tõhusat omavalitsust, kes pakub vajalikke teenuseid tehes seda efektiivselt ja optimaalselt sekkumata „vägisi“ teenuste pakkumisse ja infrastruktuuri arendamisse. Samas toetab mittekasv ka nt loodusliku kapitali hoidmist ja arendamist, mis on üks Alutaguse valla väärtustest.

2. TOIMEKESKKONNA ÜLEVAADE

2.1. Elukeskkond

2.1.1. Looduskeskkond

Alutaguse valla maastikke ilmestavad eelkõige metsad ja sood. Ligi kaks kolmandikku (59%, 85 670 ha) maakatastrisse kantud kõlvikutest on metsamaa. Haritavat maad on vaid 8% (12 113 ha) ja looduslikku rohumaad 4% valla pindalast.

Valla lõunaosas Rannapungerjast Vasknarvani on valla piiriks Eesti suurim järv - Peipsi järv, kokku jääb valla piiresele ligi 35 km Peipsi põhjakallast, millest valdav osa on liivarand. Maastik vaheldub pikkade mandri luiteahelike (kriivade) ja nende vahele jäävate soode ja rabadega. Järve voolavad Rannapungerja jõgi (lisajõed Mäetaguse ja Tagajõgi) ja Alajõgi. Valla idaküljel voolab ligi 30 km ulatuses Eesti veerohkeim Narva jõgi.

Valla kirdeosas asub Kurtna järvestik, mis on Eesti kõige järvederikkaim ala. Ligikaudu 30 km² suurusel alal paikneb 42 järve ja järvekest (sh Konsu, Jaala, Kurtna, Suurjärv). Teised suurimad järved on Imatu, Ratva ja Puhatu.

Suure osa valla territooriumist moodustavad mitmed hoiu- ja kaitsealad: Agusalu, Muraka, Puhatu ja Selisoo looduskaitseala ning Iisaku, Jõuga, Järvevälja, Kurtna, Mäetaguse, Smolnitsa, Struuga maastikukaitseala. Sealhulgas on vallas 1713 kaitsealuse liigi leiukohta, 99 kaitsealuse liigi püsielupaika ja mitmed kaitsealused üksikobjektid. Samuti on kaitse all Iisaku, Illuka, Kiikla, Kurtna Mäetaguse ja Pagari mõisapargid. Kaitsealune maa moodustab katastriüksuste kogupindalast 11% (16 449 ha).

2018. a alguses on Keskkonnaministeerium algatanud mõtte rajada valda Alutaguse rahvuspark. Valla seisukohast on oluline, et rahvuspargi võimalik moodustamine piiraks võimalikult vähe kohalike elanike ning ettevõtjate igapäevaelu ning samas toetaks turismisektori arenguid, mainet ning looduskeskkonna säilimist.

Ligi kolmandik valla loodus- ja elukeskkonnast on juba kas otseselt või kaudselt mõjutatud põlevkivi kaevandamisest. Ligikaudu poole valla pindalast (põhjaosast keskosani) hõlmab üleriigilise tähtsusega põlevkivimaardla 7 kaevevälja (Estonia, Somp, Ahtme, Viru, Aidu, Tammiku ja Kohtla) ja 7 uuringuvälja (Puhatu, Permisküla, Uus-Kiviõli, Oandu, Ojamaa, Seli ja Peipsi). Mitmed kaevandused on juba ammendunud ja suletud. Põlevkivi kaevandamine liigub järk-järgult lõuna suunas, kus põlevkivikihid asuvad järjest sügavamal.

Hetkel on vallas kaks töötavat allmaakaevandust: Eesti Energia Kaevandused AS Estonia kaevandus (loa lõpp 2019, kuid eeldatavalt jätkub kaevandamine veel aastaid) ja VKG Kaevandused OÜ Ojamaa kaevandus (loa lõpp 2029). Põlevkivi kasutamise riikliku arengukava 2016-2030 järgi tuleb enne 2030. aastat alustada vähemalt ühe või kahe uue kaevanduse rajamist, kuid nende asukohaomavalitsus(ed) on hetkel teadmata.

Loodusvaradest esineb vallas veel turvast (Kalina/Peeri, Kasesoo, Lipniku turbatootmisala), kruusa (Mäetaguse, Kolustre, Iisaku, Tudulinna kruusakarjäär) ja liiva (Pannjärve, Karlepi, Varesmetsa, Sälliku, Kollase, Rebase II liivakarjäär).

Keskkonnaohtlikest objektidest on vallas 7 reoveekogumisala ja 9 paikset saasteallikat (kaevandused, katlamajad ja tanklad).

Valla looduskeskkonnaga seonduvad järgmised väljakutsed:

- Tänapäevaks praktiliselt puudub kaasaegne taristu (vee- ja kanalisatsioonivõrk, kergteed, parkimiskohad jms) suure turismipotentsiaaliga Peipsi järve põhjakaldal, mis on ohuks looduskeskkonnale ja piirkonna puhkeväärtuse säilimisele.
- Hinnata tuleb Alutaguse rahvuspargi rajamise võimalikku kasu valla turismisektori arengule, looduskeskkonnale ja kohalikule identiteedile ning leida kohaliku kogukonna jaoks aktsepteeritav kokkulepe võimalike piirangute osas.
- Põlevkivi kaevandamisega on muudetud ja jätkuvalt muudetakse pöördumatult maastikku (k.a veekogud) ning põhjavee omadusi. Kaevandamisjärgsed probleemid - maapinna võimalik vajumine ning veerežiimi muutused, tuleb vallas lahendada koostöös riigi ja kaevandamis- ning tootmisettevõtetega.
- Perspektiivis on valla jaoks võtmetähtsusega põlevkivi kaevandamise tulevikuplaanide määratlemisel püüelda valla looduskeskkonna ja sotsiaalmajandusliku arengu seisukohalt parima lahenduseni. Selleks on väga oluline tulemuslik koostöö riigi ning kaevandusettevõtetega ning pidev kommunikatsioon kohaliku kogukonnaga.

2.1.2. Avalik ruum

Ida-Virumaa on Eesti kõige linnastunum maakond, kus ligi 90% elanikest elab maakonna põhjaosa linnades, samas on Alutaguse vald asustatud hõredalt ja hajusalt ning linnaline keskkond vallas praktiliselt puudub. Tihedama asustusega on vaid kolm alevikku, mõned suuremad külad ja hooajaliselt ka Peipsi järve põhjakallas Rannapungerjast Alajõe külani.

Alevike ja külakeskuste (ka maastike) vaateid rikuvad mitmes kohas eraomandis olevad hooldamata ja/või poollagunenud elu-, tootmis- ja põllumajandushooned. Vastav miljö ei ole atraktiivne ei kohalikule elanikule ega ka läbisõitjale ning vajab kaasajastamist. Suur osa valla omanduses olevaid hooneid on korrastatud. Avalikest rajatistest on peamised mänguväljakud ja spordiplatsid ning mõisapargid.

Valla ruumilise arengu suundumused määravad uue üldplaneeringu valmimiseni (eeldatavalt 2021. aastal) kehtivad ühinenud omavalitsuste planeeringud vastava territooriumiosa kohta.

Varasemalt on eraldi fookuses olnud Peipsi äärse rannaala planeerimine, aastatel 2009-2011 on valminud kolme toonase valla - Alajõe, Iisaku ja Tudulinna - Peipsi järve äärse rannaala üldplaneeringud. Nende olulisem ruumilise arengu tingimus on tagada avalike huvide ja keskkonnaväärtuste ning huvitatud isikute soovide tasakaalustatud arvestamine. Planeeringu eesmärgiks on planeerida liikumine suure külastatavusega puhkepiirkonnas nii maismaal kui ka veel (kergteed, parklad, pääsud randa, sadamad-lautrid jms). Hetkel vastav infrastruktuur praktiliselt puudub ja külastajate vood on paljuski suunamata.

Seni on oluline partner avaliku ruumi kujundamisel olnud Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK). Valla territooriumil on kaks püsivalt avatud keskust - Kauksi Külustuskeskus ja Iisaku Looduskeskus. RMK on loonud ja hooldab mitut puhkeala, kümneid lõkke ja telkimiskohti, matkaradasid jm loodus- ja puhketurismi võimalusi.

Avalike haljasalade, veekogude ja rajatiste hooldust korraldavad vastavalt omandile Alutaguse Vallavalitsus ja RMK. Eraomanike õigusi ja kohustusi oma valdusesse kuuluva kinnistu hooldamisel reguleerib valla heakorra eeskiri.

Avaliku ruumiga seonduvad väljakutsed on järgmised:

- Valla suuremate asulate avalik ruum, selle elemendid (kunstiteosed, istepingid jms) ja üldine miljöo vajavad terviklikku planeerimist, muutes need atraktiivseks elu- ja külustuskeskkonnaks (sh nõukogude aegse pärandi likvideerimine, ohtlike hoonete lammutamine, tervikliku haljastuse ja tugitaristu rajamine jms).
- Peipsi rannikul tuleb süsteemselt lahendada liikumise ja puhkamise võimalustega seonduva taristu rajamine, sh nii kohalikule elanikule kui ka külastajale kasutajasõbraliku avaliku ruumi loomine - parkimine, ligipääsud randa, puhkekohad, tualetid jt teenused, jäätmete kogumine jms.

2.1.3. Veeteenus

Ühisveevärgi ja -kanalisatsioonisüsteemide toimimise eest vastutab valla kommunaalettevõtte. OÜ Mäetaguse Kommunaal põhjal on moodustatud OÜ Alutaguse Haldus, millega liideti 2018. aastal ka ühinemiseelsed kommunaalettevõtted Iisaku Elamumajandus OÜ ja Tudulinna Kommunaal OÜ.

Reoveekogumisalad on määratud Iisaku, Mäetaguse ja Tudulinna alevikes ning Kiikla, Kurtna ja Kuremäe külades, omapuhasti on Illuka koolil. Osa süsteemidest on rekonstrueeritud, aga mitmed puhastid, pumplad ja torustikud vajavad veel uuendamist. Ainult veevarustust pakutakse ka mitmetes väiksemates külades. Kaevandatud aladele on Enefit Kaevandused AS välja ehitanud veetrassid. 2017. aastal lõpetas Enefit Kaevandused AS Alutaguse vallas viis aastat kestnud ligi 50 kilomeetri veetrassi ja 9 puurkaevu paigaldustööd. Veetrassi rajamisega sai uue töökindla veevarustuse ja puhta joogivee üle 150 majapidamise, sealhulgas Illuka Kool.

Oma puhastussüsteemid on veel näiteks Estonia ja Ojamaa kaevandustel, Narva karjääril, Vasknarva kordonil, Remniku lastelaagril, Rannapungerja KÜ-l jt asutustel.

Hajaasustuses kasutatakse põhjavett (valla territooriumil on ligi 700 registreeritud puurkaevu) või muid lokaalseid lahendusi. Vald osaleb hajaasustuse programmis.

Perspektiivsed ühisveevärgi- ja -kanalisatsiooniga kaetavad alad on eelkõige Peipsi põhjaranniku tihedamalt asustatud alad ning suvilapiirkonnad. Täpsemalt kajastatakse arenguperspektiive koostatavas Alutaguse valla ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni arengukavas.

Veeteenuse osutamisega seonduvad väljakutsed:

- Asulate ühisvee- ja kanalisatsioonisüsteemid vajavad osaliselt kaasajastamist.
- Peipsi järve ääres ühisveevärk ja kanalisatsioonisüsteemid puuduvad, selle rajamist (planeerimine, projekteerimine, ehitamine) ning vajadusel teiste reoveekogumisalade laiendamist tuleb täiendavalt kaaluda.
- Ühistegevus on vähe arenenud ning vajab soodustamist, nt erinevate kinnistute ühiste puurkaevude rajamine, kompaktsete ja kaasaegsete lahenduste toetamine (sh purgimine) jms.

2.1.4. Energiamaajandus

Kaugküttepiirkonnad on Alutaguse vallas Iisaku alevikus, Mäetaguse alevikus, Tudulinna alevikus ja Kiikla külas, soojatootmist korraldab valla kommunaalettevõtte. Oma kaugküttelahendus on ka Kuremäe kloostriks.

Iisaku aleviku kaugküttevõrku on ühendatud 14 hoonet (sh kool, lasteaed, Päästeameti hoone ja korterelamud), kütmine toimub hakkepuiduga, reservis on kütteõli katel. Kaugküttevõrk on täielikult rekonstrueeritud.

Mäetaguse aleviku kaugküttevõrku on ühendatud 21 hoonet (sh kool, teenindushoone, Mäetaguse hotelli hooned, hooldekodu), kütmine toimub hakkepuiduga, reservis on kütteõli katel. Kaugküttevõrk on täielikult rekonstrueeritud.

Tudulinna aleviku kaugküttevõrku on ühendatud avalikke teenuseid pakkuvad hooned (lasteaed, kool, vallamaja) ning mõned korterelamud. Soojatootmine ja trassid on 2018. a rekonstrueerimisel.

Kiikla küla kaugküttevõrku on ühendatud 7 hoonet (sh lastekodu), kütmine toimub kaevandusvee soojuspumpadega. Kaugküttevõrk on täielikult rekonstrueeritud.

Arvestatav osa valla hooneid on läbi aastate rekonstrueeritud energiatõhusamaks. Võimalusel on kasutatud erinevaid taastuenergia lahendusi, näiteks päikesepaneelid ja maakütet vallale kuulavas Mäetaguse spaas, Illuka mõisahoones, Iisaku rahvamajas. Kiikla külas kasutatakse kaugküttelahendust kaevandusveega. Taastuenergiaallikatele üleminek on jätkuvalt prioriteetne ka Alutaguse vallas, eesmärgiks on viia kõik vallale kuuluvad objektid võimalusel isemajandavaks. Elektriautode laadimispunkt on Eesti elektromobiilsuse programmi (ELMO) toel välja ehitatud Iisaku alevikus ning Mäetaguse mõisahotelli parklas.

Valla korterelamud on enamasti renoveerimata ning nende energiatõhusus on madal, probleemiks on ka korteriühistute puudumine mitmes piirkonnas.

Energiamaajanduse peamised väljakutsed:

- Säästlike ja mugavate lahenduste kasutamine soojamajanduses ja varustuskindluse tagamine.
- Avalike ja erahoonete suurem energiatõhusus, sh taastuenergiaallikate laiem kasutuselevõtmine (nt päikesepaneelid).

- Koostöö soodustamine (nt energiaühistud) kompaksetes asulates, sh energia- ja soojatootmise arendamine.

2.1.5. Teed ja tänavavalgustus

Alutaguse valda läbivad olulisemad riigiteed:

- põhimaantee nr 3 Jõhvi–Tartu–Valga
- tugimaantee nr 32 Jõhvi–Vasknarva
- tugimaantee nr 25 Iisaku–Tudulinna–Avinurme
- tugimaantee nr 88 Rakvere–Rannapungerja
- mitmed kõrvalmaanteed (Kohtla-Järve–Mäetaguse, Jõuga–Raudi, Illuka–Pagari, Iisaku–Alajõe, Kauksi–Vasknarva jt)

Kohalikke teid, mis kuuluvad vallale või mille osas on vald sõlminud eraomanikega avaliku kasutuse lepingud, on vallas kokku 254 km, neist kolm neljandikku ei ole kõvakattega.

Tabel 1. Alutaguse valla kohalikud teed

Kohalikud teed ³	Maantee	Tänav	Kokku
Kohalikud teed (km)	229	25	254
sh kattega (km)	55	10	65
Kattega teede osakaal	24%	40%	26%

Kohalikel teedel teevad lepingute alusel hooldus- ja remonttöid erinevad ettevõtted või ettevõtjad. Talvine teehooldus on korraldatud piirkonnapõhiselt.

Tänavavalgustus on olemas alevikes ja suuremates külates, nt Mäetagusel, Iisakus, Tudulinna, Kiiklas, Kuremäel, Alajõel ja Vasknarvas. Olemasolev tänavavalgustusvõrk on mitmetes kohtades amortiseerunud ja vajab kaasajastamist.

Kergliiklusteid on rajatud Iisaku ja Mäetaguse alevikes. Suureks riskiks inimeste turvalisusele ja arengutakistuseks on kergliikluste puudumine Peipsi järve äärsetes suvila- ja suvituspiirkondades, kus on hooajal väga tihe liiklus.

Valdkonna täpsemad tegevuspõhimõtted ja investeeringud määrab Alutaguse valla teehoiukava.

Väljakutsed teede ja tänavavalgustuse osas:

- Arvestatav maht teedest vajab tolmuvaba kattega pindamist, vajalik on tagada kõigi teede piisavas mahus hooldamine säilitamiseks püsivalt hea seisund.
- Tänavavalgustus vajab suuremates asulates energiasäästlikuks rekonstrueerimist, kaaluma peab vajadust tänavavalgustuse laiendamiseks tagamaks elukeskkonna turvalisust.
- Liikumis- ja rekreatsioonivõimaluste arendamine ning kergteede rajamine on vajalik suuremate asulate vahelistel lõikudel ning Peipsi ranna äärsetel aladel.

³ Maanteeameti teeregister

- Keskusasulates võiks kaaluda miljööväärtusliku avaliku ruumi loomist kasutades kaasaegseid, oma- ja kohapäraseid katte- ja valgustuslahendusi.

2.1.6. Jäätmemajandus

Korraldatud jäätmeveo teenuse osutajad on Alutaguse vallas AS Ragn-Sells (endise Iisaku ja Mäetaguse valla territooriumil) ja Ekovir OÜ (endise Alajõe valla territooriumil). Jäätmete liigiti kogumise soodustamiseks on valla territooriumile paigaldatud avalikud paberi ja papi konteinerid ja pakendikonteinerid. Ohtlike jäätmete kogumispunktid on Mäetaguse ja Iisaku alevikes.

Jäätmekavad on koostatud Alajõe, Illuka ja Mäetaguse piirkondadele. Tuleviku jäätmehoolduse arendamist käsitletakse põhjalikumalt koostatavas Alutaguse valla jäätmekavas. Perspektiivis kaalutakse ka täiendavate kogumispunktide rajamist.

Suveperioodil on probleemseks jäätmete kogumine peamistes puhkepiirkondades, nt Peipsi äärsetel aladel ja Kurtna järvestiku puhkealadel.

Jäätmemajanduse peamised väljakutsed:

- Jäätmemajanduse korraldamine viisil, kus liigiti kogumine on mugav ja väärtustatud igapäevapraktika, sh jäätmejaama(de) ja kogumispunktide paiknemine, korraldatud jäätmeveo tagamine, tõhusa järelevalve tagamine.
- Elanike ja ettevõtete teadlikkuse suurendamine jäätmete käitlemisel ning ümbritsevasse elu- ja looduskeskkonda suhtumisel.
- Avaliku ruumi puhtuse ja korraldatud jäätmeveo toimimise tagamine suveperioodil peamistes puhkepiirkondades.

2.1.7. Ühistransport

Valla suuremaid keskusi teenindavad peamiselt Jõhvi–Tartu, Jõhvi–Vasknarva, Iisaku–Tudulinna ja Iisaku–Alajõe maanteed sõitvad Ida-Viru maakonnaliinid:

- 1 Iisaku–Jõhvi
- 2 Iisaku–Tudulinna–Avinurme
- 3 Iisaku–Remniku–Alajõe–Lohusuu–Iisaku
- 113 Jõhvi–Iisaku–Tudulinna–Avinurme
- 114 Jõhvi–Kohtla-Järve–Mäetaguse–Jõhvi
- 116 Kuremäe–Jõhvi
- 118 Kuremäe–Pagari–Jõhvi
- 543 Jõhvi–Kauksi–Alajõe
- 545 Kohtla-Järve–Vasknarva
- 546 Kohtla-Järve –Gorodenka

Vallakeskuse Iisaku ning Mäetaguse ja Kuremäe–Illuka piirkonna ühistranspordi ühendus maakonnakeskuse Jõhvi linnaga on hea. Valla eri piirkondade ühendus vallakeskusega (eriti Kuremäe–Illuka–Iisaku) on pigem tagasihoidlik. Arvestades valla pindala, hõredat asustust ja võrgustikupõhist toimetamudelit, on teatud teenuste tarbimine maakonnakeskuses paratamatu.

Jõhvi–Tartu–Valga maanteel liigub ka maakondade vaheline liinitransport. Iisaku alevikust on otseühendus Narva, Jõhvi ja Tartu linnaga, Tallinna sõitmiseks on vajalik ümber istuda. Valla kaugemate külade elanike teenindamine, sh laste transport haridusasutustesse, on korraldatud vallasiseste bussiliinidega. Ühinenud valla seisukohast on oluline arendada ühendusi Iisaku alevikus pakutava gümnaasiumihariduse kättesaadavuse tagamiseks.

Ühistranspordi seonduvad väljakutsed:

- Laste ja eakate transpordi vajaduspõhine ja kulutõhus korraldamine, sh liikumisvõimaluste lahendamine piirkondades, kus ühistranspordi kasutamise võimalus puudub.
- Maakonnaliinide ja kohaliku ühistranspordi korralduse arendamine, tagamaks ühendused maakonnakeskuse, valla keskuse ja erinevate piirkondade vahel, vastavate graafikute koordineerimine ja teabe kättesaadavaks tegemine.
- Turvalise ja meeldiva ligipääsu tagamine ühistranspordile, sh ligipääsud bussipeatustesse, peatuste valgustamine ja hooldamine.
- (Nutu)logistika võimaluste ja vahendite arendamine suurendamaks inimeste suutlikkust enda liikumise korraldamisel ning erinevate transpordivõimaluste ühildamine (sotsiaaltransport, liikumine isikliku autoga jm).

2.1.8. Riigi- ja erateenused

Lähim erakorralise meditsiini vastuvõtt ning eriarstiabi pakkumine toimub Kohtla-Järve Ahtme linnaosas SA Ida-Viru Keskhaigla Puru korpuses, mis jääb Jõhvi–Tartu maantee vahetusse lähedusesse (29 km kaugusel Iisakust). Päästeameti riiklik komando asub Iisakus, vabatahtlike komandod tegutsevad Mäetagusel, Jaamal ja Iisakus. Valda teenindab Ida Prefektuuri korrakaitsebüroo Jõhvi politseiosakonna Iisaku konstaablijaoskond.

Tulenevalt valla asukohast Vene piiri ääres on turvalisuse tagamisel olulised piirivalve kordonid, mis asuvad Alajõel, Vasknarvas ja Kuningakülas (Punamäe). Piiritsoonis paiknemine on ühelt poolt teatud turvarisk, samas ka võimalus tagada riigi kohalolek ning teatud tökohad valla territooriumil.

Igapäevaelus on olulisteks erateenusteks vallas:

- Apteek ja tankla Iisakus (tankla on rajamisel ka Illukal).
- Postiteenus Iisaku, Mäetaguse, Kuremäe, Tudulinna ja Alajõe postipunktides.
- Sularahaautomaadid Iisakus ja Tudulinna. Mäetagusel on sularaha väljavõtmise võimalus kaupluses.
- Toidu- ja esmatarbekaupade poed kõikides valla keskustes (v.a Illuka) ning Kiikla Kuremäe ja Kurtina külates, ehitustarvete kauplus Iisakus.
- Aastaringelt avatud toitlusasutused Iisakus, Mäetagusel ja Kuremäel (muud turismiteenused vt ka p 2.3.).

Riigi- ja erateenuste osutamisega seonduvad väljakutsed:

- Vabaaja ja toitlustamise teenuste nappus vallas, eriti Peipsi puhkepiirkonnas.

- Puudulik interneti ja mobiilside leviala teatud kohtades (nt Peipsi ääres, endise Tudulinna valla territooriumil).
- Puuduvad internetiühendused majapidamistes, samas on põhivõrk (ELASA) valla territooriumil rajatud.
- Avalike WIFI-alade olemasolu teeninduspunktide, olulisemate hoonete ja külastuskohtade juures.
- Turvalisuse tagamine suuremate teede ristumiskohtades, asulate keskustes ja turismisihtkohtades.

2.2. Avalikud teenused

2.2.1. Alusharidus

Alutaguse vald osutab alusharidusteenust neljas piirkonnas:

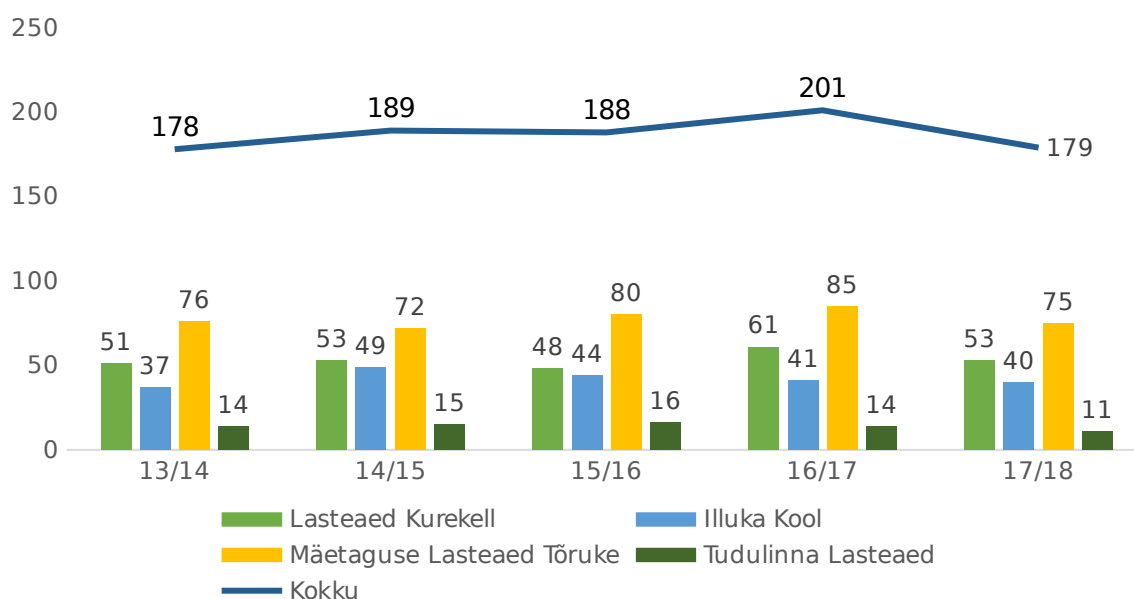
- Iisaku Lasteaed Kurekell (Iisaku alevik)
- Illuka Kool (Illuka küla)
- Mäetaguse Lasteaed Tõruke (Mäetaguse alevik)
- Tudulinna Lasteaed Tudulinnud (Tudulinna alevik)⁴

Valla lasteaedades on 2017/2018. õppeaastal avatud 13 rühma ning neis kõigis käib 179 last, vabu kohti on 64 (tabel 2). Seega on rühmas keskmiselt 13,7 last. Rohkem vabu kohti on hetkel Iisaku Lasteaias Kurekell ja Tudulinna Lasteaias Tudulinnud.

Tabel 2. Alutaguse valla lasteaiad⁵.

	Iisaku Lasteaed	Illuka Kool	Mäetaguse Lasteaed	Tudulinna Lasteaed	Kokk u
Rühmade arv	4	3	5	1	13
Kohtade arv	75	50	92	30	243
Laste arv	53	40	82	11	179
Vakantsete kohtade arv	22	10	4	19	64
Keskmiselt lapsi rühmas	13,3	13,3	16,4	11	13,7

Lasteaias käivate laste arvus pole viimase viie aasta jooksul olulisi muutusi toimunud. Vaid õppeaastal 2016/2017 oli laste arv veidi suurem (joonis 5).

⁴ Alutaguse Vallavolikogu otsusega ühendatakse 2018. a sügisel Tudulinna lasteaed ja kool üheks asutuseks

⁵ Haridussilma andmed, www.haridussilm.ee

Joonis 5. Lasteaias käivate laste arv 2013/2014–2017/2018 (Haridussilm).

Lasteaedadest on renoveeritud Mäetaguse lasteaed Tõruke ja Tudulinna lasteaed Tudulinnud. Heas korras on ka 2009. aasta lõpul valminud Illuka Kooli lasteaed, mida ümbritseb mõisapark ning avar õueala. Iisaku lasteaed Kurekell vajab renoveerimist, eelkõige on probleemiks ventilatsiooni puudumine.

Tugispetsialiste on lasteaedade peale kolm – logopeedid Illuka Koolis ja Mäetaguse Lasteaias Tõruke ning eripedagoog lasteaias Tõruke.

2.2.2. Üldharidus

Alutaguse vallas on võimalik põhiharidust omandada sarnaselt lasteaedadele neljas piirkonnas:

- Iisaku Gümnaasium (Iisaku alevik)
- Mäetaguse Põhikool (Mäetaguse alevik)
- Tudulinna Põhikool (Tudulinna alevik)⁶
- Illuka Kool (Illuka küla)

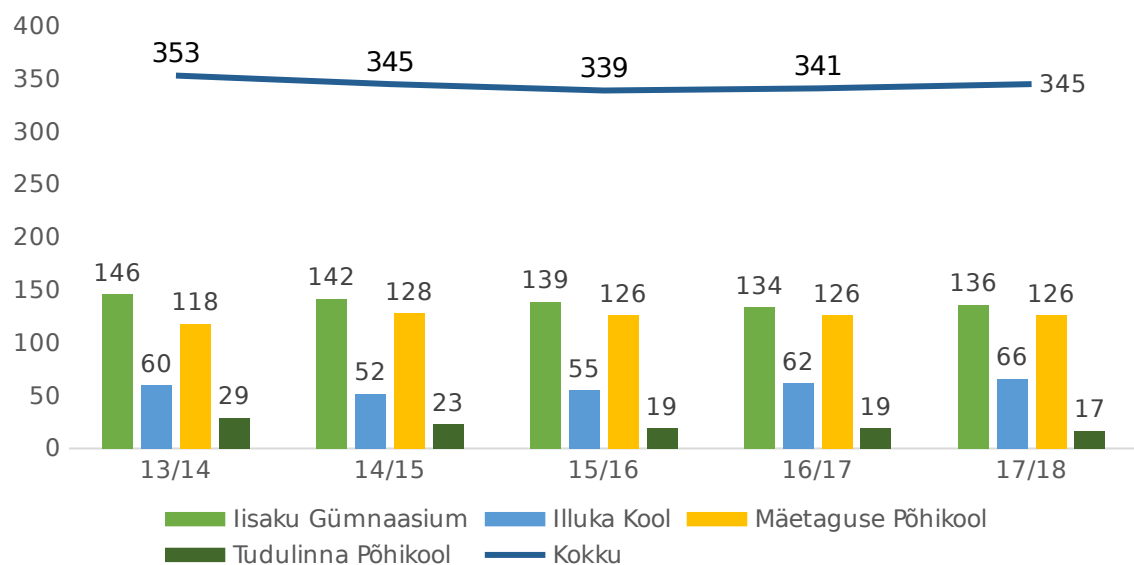
Iisaku Gümnaasiumis on võimalik omandada ka keskhariidust.

Alutaguse valla üldhariduskoolides õpib õppeaastal 2017/2018 kokku 345 õpilast. Kõige enam õpilasi on Iisaku Gümnaasiumis (136) ja Mäetaguse Põhikoolis (126). Poole vähem on õpilasi Illuka Koolis (66). Tudulinna Põhikoolis õpib vaid 17 õpilast. Gümnaasiumiaste on olemas Iisakus ning seal õpib 22 õpilast. Illuka Kooli eripäras on asjaolu, et tegu on mõisakooliga, mis on osa suuremast kompleksist.

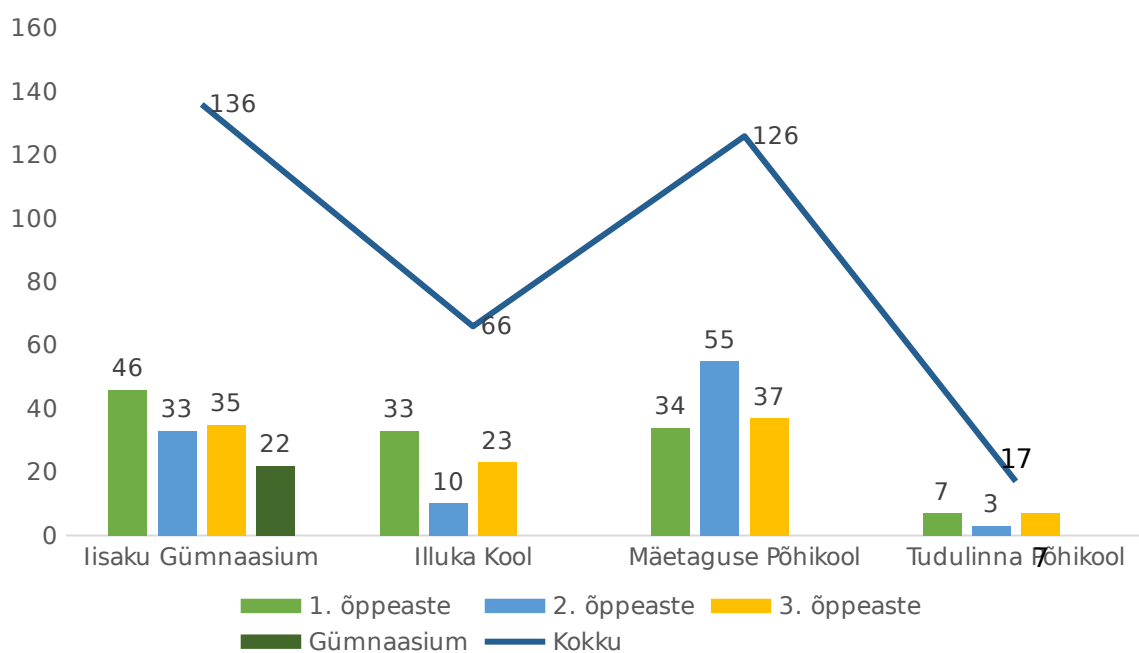
Õpilaste arvus pole viimasel viiel õppeaastal olulisi muutusi olnud (joonis 6, joonis 7). Koolikohti on kokku 680 (608 põhikoolis ja 72 gümnaasiumis), neist täidetud on umbes pooled ehk 345 (323 põhikoolis ja 22 gümnaasiumis, tabel 3). Ainsana on õpilaste arv oluliselt vähenenud Tudulinna Põhikoolis (29lt 17ni).

2018. a märtsis otsustas Alutaguse Vallavolikogu, et gümnaasiumihariidust saab kohapeal omandada ka tulevikus ning Iisaku Gümnaasiumi juurde luuakse Reinar Halliku korvpalliakadeemia. Muudatusega soovitakse suurendada gümnaasiumiastme õpilaste arvu 50ni, kaasates selleks ka õpilasi teistest Eesti piirkondadest. Korvpalliakadeemia täpsem tegevusplaan töötatakse välja 2018. a jooksul, mil eeldatavalt selguvad ka vajalikud lisainvesteeringud. Samal volikogu istungil otsustati, et Tudulinnas jätkatakse üldhariduse andmist kõigis kolmes kooliastmes, kui lasteaed ja põhikool jätkavad alates 2018. a sügisest sarnaselt Illuka Kooliga ühe asutuseks (Tudulinna Kool).

⁶ Alutaguse vallavolikogu otsusega ühendatakse 2018. a sügisel Tudulinna lasteaed ja kool üheks asutuseks

Joonis 6. Õpilaste arv Alutaguse valla koolides 2013/2014-2017/2018

Joonis 7. Õpilaste arv õppeastmete kaupa 2017/2018

Tabel 3. Õpilaste arv Alutaguse koolide põhikooli osas

	Iisaku Gümnaasium	Illuka Kool	Mäetaguse Põhikool	Tudulinna Põhikool	Kokku
Maksimaalne kohtade arv põhikoolis	200	120	216	72	608
Täidetud kohtade arv põhikoolis	114	66	126	17	323

<i>Vakantsete kohtade arv põhikoolis</i>	86	54	90	55	285
--	----	----	----	----	-----

Tugispetsialistidest on valla koolides olemas kaks eripedagoogi, kaks sotsiaalpedagoogi ja logopeed (Iisaku Gümnaasiumis 1 eripedagoog, 1 sotsiaalpedagoog; Illuka Koolis 1 eripedagoog, 1 logopeed ning Mäetaguse Põhikoolis 1 sotsiaalpedagoog).

Valla koolid on suuremas osas renoveeritud ja heas korras, samuti on koolid suhteliselt hästi varustatud arvutite ning nutiseadmetega. Samas vajab nt Iisaku Gümnaasiumi hoone tõenäoliselt investeeringuid seoses korvpalliakadeemia käivitamisega (nt õpilaskodu osa).

Alutaguse vallas tegutseb ka Sihtasutus Iisaku Kihelkonna Muuseum, mis tutvustab Ida-Virumaa ja Iisaku ümbruskonna ajalugu ning kus viiakse läbi ka haridusvaldkonna õppeprogramme.

2.2.3. Huviharidus- ja tegevus

Alutaguse vallas asub üks huvikool – Iisaku Kunstide Kool. Tegemist on haridusasutusega, kus on loodud tingimused ümbruskonna muusika-, tantsu- ja kunstihuvilistele lastele, noortele ja täiskasvanutele huvihariduse saamiseks. Koolis on avatud 12 EHISes kinnitatud õppekava: muusika ja kunsti suunal 10 ning üldkultuuri, sh rahvuskoolide suunal 2. 2017/2018. õppeaastal õpib koolis 65 õpilast (42 muusika ja kunsti suunal ning 23 üldkultuuri suunal). Viimasel viiel aastal õppurite arvus olulisi muutusi ei ole toimunud.

Huvitegevuses on võimalik osaleda kõikides valla koolides. Illuka Koolis on võimalik võtta osa tantsu-, spordi-, näite-, muusika- ja pilliringis, lisaks toimuvad veel noore päästja ja keelte (eesti, vene ja inglise keele) ringid. Tudulinna Põhikool pakub kunsti-, tantsu-, spordi-, laulu-, ettevõtluse-, kirjanduse- ja meisterdamise ringe. Mäetaguse Põhikoolis on samuti võimalik tegeleda spordi, laulmise ja kunstiga, lisaks tegutsevad võrkpalli- ja suusatrenn, puidutööring, robotika, kooli bänd ja väikekandle õppimine. Ka Iisaku Gümnaasiumis on lai valik huviringe: laskering, spordiring, eSport, korvpall, robotika, soololaul, mudilaskoor, lastekoor, löökpillid, vene keel, käsitöö ja näitering. Koolis tegutseb ka kodutütarde organisatsioon ning võimalik on osa võtta nt kooli ajalehe koostamisest.

Vald toetab huvihariduses ja -tegevuses osalemisel Alutaguse vallas elavaid 7-19 aastaseid õpilasi (kelle üks vanematest on samuti valla elanik) ühes kuus kuni 15 euroga.

Perspektiivseks arendussuunaks on Iisaku Kunstide Kooli arendamine ülevallaliseks huvikooliks (Alutaguse Kunstide Kool), millele on ligipääs kõigil valla elanikel. See toetaks ka elukestva õppe arendamist piirkonnas.

Peamised haridusvaldkonna väljakutsed on järgmised:

- Iisaku lasteaia hoone renoveerimine (või uue ehitamine).
- Tugispetsialistide tagamine nii lasteaedade kui ka koolide osas.
- Tänapäevaste koolihoonete kaasajastamine Tudulinna ning Illukal (spordi- ja õppehoone).

- Jätkusuutliku gümnaasiumihariduse tagamine Iisaku Gümnaasiumisse loodava korvpalliakadeemia baasil, sh hoone kasutuse optimeerimine, vajalike investeeringute teostamine, õppekava arendamine jms.
- Tudulinna Põhikooli hoone optimaalse kasutuse tagamine.
- Sobiva ühistranspordikorralduse tagamine kõigis valla piirkondades, sh arvestades korvpalliakadeemia käivitamist Iisakus.
- Iisaku Kunstide Kooli arendamine ülevallaliseks huvikooliks.

2.2.4. Kultuur, sport, vaba aeg, noorsootöö ja külaliikumine

Alutaguse vald koosneb kultuuriliselt eripärastest kogukondadest. Vallas on arvestaval määral nii põliselanikke kui ka hiljem sisse­rännanud ning nende järeltulijaid. Eriilmeline on nt Peipsi äärne suvilapiirkond, kus suveperioodil puhkab tuhandeid peamiselt suurematest linnadest pärit inimesi. Oma­näoliseks objektiks on kindlasti ka Kuremäe klooster, mis on ainukene Eestis tegutsev vene õigeusu kiriku nunnaklooster ja kus elab üle saja nunna ja noviitsi.

Valla territooriumil olevate rahvamajade, seltsimajade, noortekeskuste ning raamatukogude tegevust koordineerib Alutaguse Huvikeskus. Huvikeskus on Alutaguse Vallavalitsuse hallatav asutus, mille põhikeskus asub Mäetaguse alevikus (Kooli 21), kuid mis tegutseb valla erinevates piirkondades.

Alates 2018. a 1. maist kuulub huvikeskuse koosseisu 5 rahvamaja, 8 raamatukogu ja 1 laenutuspunkt ning 2 noortekeskust:

- Mäetaguse rahvamaja (Mäetaguse alevik)
- Kiikla rahvamaja (Kiikla küla)
- Pagari seltsimaja (Pagari küla)
- Tudulinna rahvamaja (Tudulinna küla)
- Iisaku rahvamaja (Iisaku alevik)
- Kurtna raamatukogu (Kurtna küla)
- Kuremäe raamatukogu (Kuremäe küla)
- Mäetaguse raamatukogu (Mäetaguse alevik)
- Kiikla raamatukogu (Kiikla küla)
- Pagari raamatukogu (Pagari küla)
- Alajõe raamatukogu (Alajõe küla)
- Iisaku raamatukogu (Iisaku alevik)
- Tudulinna raamatukogu (Tudulinna alevik)
- Oonurme laenutuspunkt (Oonurme küla)
- Kurtna noortekeskus (Kurtna küla)
- Iisaku noortekeskus (Iisaku alevik)

Mõlema noortekeskuse näol on tegemist avatud noorsootöö meetodil tegutseva noorsootöö asutusega, mille eesmärgiks on valla noortele sisukate vaba aja veetmise võimaluste pakkumine.

Peale omavalitsuse hallatavate asutuste tegutseb vallas veel ka Alajõe rahvamaja.

Alutaguse vallas asub Sihtasutus Iisaku Kihelkonna Muuseum, mis tutvustab Ida-Virumaa ja Iisaku ümbruskonna ajalugu ning kus viiakse läbi ka hariduse ja kultuuri õppeprogramme.

Vallas on mitmekesised sportimisvõimalused. Alutaguse Puhke- ja Spordikeskuses (Vasavere küla, Pannjärve) on rulluisurada, erineva pikkusega suusa- ja matkarajad, seikluspark, kohvik, majutusvõimalused, kahe väljakuga rannavõrkpalliplats jm. Iisaku Spordikeskuses on jõusaal, spordisaal, lasketiir, staadion, rullirada ja suusarajad. Ka Mäetaguse puhkeala annab võimaluse jalutada, teha kepikondi, joosta, soita jalgratta, rulluiskude või rulaga ning talvel suusatada. Lisaks on puhkealal välijõusaal ja multisportdiväljak. Vallas on mitmeid discgolfi radasid (Kiikla discgolfi rada, Mäetaguse discgolfi park, rajad Illukal ja Pannjärvel ja Iisakus), lasketiir (Iisakus), krossirada Illukal ja ujumisvõimalus Mäetaguse supelmajas. Lisaks eelnevale on sportimisvõimalused valla koolide juures, nt skatepark Mäetaguse kooli juures.

Suurematest spordivõistlustest toimuvad Alutaguse vallas Alutaguse suusamaraton ja Alutaguse rattamaraton. Alutaguse maraton kuulub Rahvusvahelise Suusaliidu (FIS), Eesti Suusaliidu (ESL) kalendrisse ning on Eesti pikamaasuusatajate sarja Estoloppet maraton. Alutaguse rattamaraton kuulub Bosch Eesti maastikurattasarja.

Alutaguse vallas on suhteliselt aktiivne külaliikumine, traditsioonid on piirkonniti erinevad.

Näiteks Iisakus tegutseb 2000. aastal moodustatud Iisaku Valla Külavanemate Kogu. Külaliikumise raames on korraldatud külapäevi ja korrastatud Täriveri parki. Tudulinna alevikus on moodustatud seltsinguna Tudulinna Valla Külavanemate ja Esindajate Kogu. Lemmaku ja Rannapungerja külad on moodustanud ühise seltsingu Tuletorn. Oonurme külas tegutseb Oonurme Külaselts, mille juures tegutseb ka Oonurme segakoor. Ka Alajõe piirkonna külades on valitud külavanemaid, kuid nende aktiivsus on erinev.

Piirkonnas tegutsevad külaseltsid on koondunud ka Ida-Virumaa Külade Esindusse.

Peamised valdkonna väljakutsed on järgmised:

- Valla erinevate piirkondade kultuuriliste eripärade ja omanäolisuse säilitamine ja arendamine.
- Olemasoleva taristu kaasajastamine (nt Iisaku staadion, Tudulinna rahvamaja jms).
- Kolmanda sektori toetamine piirkondliku kultuuri- ja sporditegevuse arendamisel.
- Piirkonda tutvustavate ürituste edasiarendamine, täiendavate ürituste toomine piirkonda.
- Tudulinna vana kiriku arendamine

2.2.5. Sotsiaalhoolekanne ja tervishoid

Alutaguse vallas saavad sotsiaaltoetusi taotleda abivajavad isikud, kelle alaline elukoht on rahvastikuregistri andmetel Alutaguse vallas olnud vähemalt 6 kuud. Alutaguse Vallavalitsus maksab sissetulekust mittesõltuvate toetustena sünnitoetust, esmakordselt koolimineva lapse toetust, matusetootust, eakate sünnipäevatoetust, puudega lapse hooldajatoetust ning tagatakse ka laste jõulupakid kuni põhikooli lõpetamiseni.

Õpilastele on tagatud bussisõiduteenus kuni keskhariduse omandamiseni. Õpilastele on ette nähtud tasuta sõidupilet maakonna piires ning neile, kes õpivad väljaspool maakonda, kompenseeritakse sõidupiletid. Vald tagab ka toitlustuse koolieelsetes lasteasutustes.

Sissetulekust sõltuvate toetustena makstakse koolitarvete ja kooliriiete toetust (toimetulekutoetust saavad pered); prillide, proteeside, ortopeediliste ja muude abivahendite ostmise või laenutamise toetus (saajateks mittetöötavad vanaduspensionärid, mittetöötavad puuduva töövõimega isikud, puudega lapsed arsti poolt väljastatud tõendi alusel); ravimite ostu toetus (ainult retseptiravimid, saajateks mittetöötavad vanaduspensionärid, mittetöötavad puuduva töövõimega isikud, puudega lapsed) ja raske ning sügava puudega isiku täiendav sotsiaaltoetus.

Vallavalitsuse hallatav sotsiaalhoolekandeaustus SA Alutaguse Hoolekeskus pakub eelkõige Alutaguse valla ja Ida-Virumaa lõunaregiooni eakatele ja ka teistele abivajajatele erinevaid hoolekande- ja tervishoiuteenuseid: ööpäevane hooldusteenus (85 kohta, millest 18 kohta dementsete isikute hooldus), päevahoiu teenus (2 kohta), hooldusravi teenus (10 kohta) ja ööpäevaringne erihooldusteenus (7 kohta). Hoolekeskuse hoone valmis 2011. aastal. Keskuses töötab 37-liikmeline personal. Nõudlus hoolekeskuse teenuste järele on suur ning kõik kohad on täidetud.

Sotsiaalhoolekande teenuseid osutavad valla territooriumil ka mitmed eraõiguslikud juriidilised isikud:

- MTÜ Iisaku Hooldekeskus (Iisaku alevik)
- Kurtna Tugikoda (MTÜ Kodulävi, Kurtna küla)
- Kiikla Lastekodu (MTÜ Avatud Värav, Kiikla küla)
- MTÜ Maria ja Lapsed (Tudulinna alevik)

Üldarstiabi teenust osutavad Alutaguse vallas:

- Iisaku Perearstikeskus (Iisaku alevik, teenuse osutaja OÜ Medikraft)
- Mäetaguse perearst (Mäetaguse alevik, teenuse osutaja Akkudo Perearst OÜ)
- Kuremäe perearst (Kuremäe küla, teenuse osutaja SHM Medicor OÜ)
- Alajõe perearst (Alajõe küla, teenuse osutaja OÜ Medikraft)
- Tudulinna perearst (Tudulinna alevik, teenuse osutaja OÜ Medikraft)

Hambaravi teenust osutatakse Iisakus ning Mäetagusel. Nõustamisteenuse saamiseks tuleb minna kas Kohtla-Järvele (Ida-Virumaa laste ja noorukite vaimse tervise keskus) või Jõhvi (Ida-Viru Nõustamiskeskus).

Peamised sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonna väljakutsed on järgmised:

- Teenuste kättesaadavuse tagamine suure territooriumi ning hajaasustuse tingimustes.
- Sotsiaalteenuste arvu ja kvaliteedi tõstmine, sh abivajaduse kaardistamine ning jätkusuutliku ja vajaduspõhise toetuste ja teenuste süsteemi arendamine.
- Lastekaitse ning eakatele suunatud teenuste arendamine.
- Perearsti teenuse kättesaadavuse tagamine valla erinevates piirkondades.

2.3. Turism ja ettevõtlus

2.3.1. Turism

Turismi arengutrendid on viimastel aastatel Ida-Viru maakonnas olnud positiivsed, turistide arv on järjepidevalt kasvanud. Teisalt on turismi infrastruktuur arengut takistavaks teguriks, selgelt on tuvastatav tendents, kus majutus- ja toitlustuskohtade nappus ei võimalda täielikult ära kasutada olemasolevate atraksioonide ja rajatiste potentsiaali. Maakonna üheks turismivaldkonna tõmbekeskuseks on läbi aastate peetud Peipsi järve äärset piirkonda.

Alutaguse valla olulisimad vaatamisväärsused ja turismiobjektid on:

- **Peipsi põhjarannik** – järve 35 km pikkune liivane põhjarannik, sh Kauksi rand, luited, lõkke- ja puhkekohad, matkarajad.
- **Kurtna järvestik** – Eesti suurim järvestik, kuhu kuuluvad 42 järve.
- **Mäetaguse mõisakompleks**, sh hotell, spaa, restoran, jäägrimuuseum, mõisa peamaja – kogu mõisaansamblist on tänaseks säilinud 14 hoonet.
- **Illuka mõis** - 1657. aastal rajatud mõis, kus alatest 1921. aastast kuni tänaseni tegutseb kool.
- **Pühitse Jumalaema Uinumise Nunnaklooster** (Kuremäe klooster) – Eesti ainukese tegutseva vene-õigeusu nunnakloostri. Iidsetel aegadel asus seal eestlaste hiiepaik ja ohvriallikas.
- **Vasknarva Ordulinnuse varemed** – rajati 1349. aastal ning taastati 1427. aastal, kuid purustati taas Liivi sõjas. Tänapäevaks on kaitseehitisest järel 3 meetri paksused müürid, mille juurest on võimalik vaadata üle Narva jõe Venemaale.
- **Iisaku Kihelkonna Muuseum** – muuseumis saab ülevaate elust maal, vanadest talutöödest, meistrite tegevusest, kohaliku tuletõrje ajaloost ja Alutaguse looduse eripärast. Eriline on Iisakumaa poluvernikeid tutvustav ekspositsioon. Muuseum pakub ka mitmeid erinevaid haridus- ja kultuuriprogramme.
- **Rannapungerja tuletorn** – ehitatud 1937. aastal, selle jalamile on rajatud vaateplatvorm, millelt avaneb kaunis vaade Peipsi järvele ning rannamaastikule.
- **Järuska sild** – ainuke puitkatusega sild Eestis.
- **Tudulinna hüdroelektrijaam** – Rannapungerja jõel tegutsev hüdroelektrijaam.
- **Alutaguse kriivad** – ainsad Eestis asuvad mandriluited

Lisaks on ajaloo ja pärimuse huvilistel turistidel võimalik osaleda nt Tagavälja talus leivateo ja leivaküpsetamise töötubades ning erinevate rahvakalendritähtpäevade tähistamises. Peipsi piirkonnale iseloomulikku toitu tutvustavaid töötubasid viib läbi ka Kauksi Puhkemaja. Turismiteenused pakuvad ka Atsalama puhketalu, OÜ Mäenurga Talu (Vaikla puhkekeskus), OÜ Kauksi Rand (Kauksi puhkeküla), Niinsaare Puhkekeskus, Kuru Puhkemajad.

Piirkonda tutvustab ka RMK Kauksi Külastuskeskus Iisakus ning Keskkonnaameti poolt hallatav Iisaku Looduskeskus.

Piirkonnas on väga olulisel kohal loodusturism. Alutaguse vallas asub Peipsi põhjaranniku puhkeala, mis hõlmab piirkonda Tammipäält Vasknarvani. Alal asuvad Järvevälja ja Smolnitsa luited ning Peipsi-äärne laulev liiv. Maastiku teeb eripäraseks pikkade luuteahelike

vaheldumine soode ja rabadega. Alale on rajatud mitmeid RMK lõkke- ja puhkekohti ning matkaradu.

Matkarajad:

- Poruni matkarada (5 km)
- Kotka matkarada (6,7 km)
- Selisoo matkarada (4,8 km)
- Luite matkarada (4,4 km)
- Kurtna matkarada (4,5 km)
- Uljaste matkarada (3,8 km)
- Muraka matkarada (3 km)

Õpperajad:

- Kauksi oja õppematkarada (3,6 km)
- Seljamäe õppematkarada (5,5 km)

Vaateornid:

- Rannapungerja tuletorni vaateplatvorm
- Iisaku vaateorn

Telkimisalad:

- Uusküla telkimisala
- Kauksi telkimisala
- Karjamaa telkimisala
- Kauksi rannametsa telkimisala
- Konsu telkimisala

Alutaguse Matkaklubi pakub piirkonnas teenusena nii matku, laagreid, ronimist ja köietööd, kui ka õppeprogramme ja õppelaagreid. Mootorsaanimatkad OÜ korraldab mootorsaanimatkasid Peipsi järvel ja selle ääres. Motosellid OÜ võimaldab huvilistele kaatrisõitu Peipsi järvel, ATV-matkasid Mäetaguse lähistel ning paintballi mängimist. Aastaaegadest sõltuvat matkateenust korraldab piirkonnas ka OÜ Tervise ABC (talvel – suusad, räätsad, matkakelgid; suvel – tõukerattad, süstad, kanuud).

Lisaks loovad võimalusi aktiivseks puhkuseks veel Alutaguse, Kiikla, Iisaku ja Mäetaguse discgolfi rajad, Alutaguse Puhke- ja Spordikeskuse suusarajad ja Alutaguse Seikluspark koos tuubirajaga. Spaa- ja saunaelamust pakuvad piirkonnas Tagavälja talu suitsusaun ja Mäetaguse mõisahotelli SPA.

Ööbimist ja/või toitlustust pakuvad Mäetaguse Mõisa Hotell & SPA, Alutaguse Puhke- ja Spordikeskuse külalistemaja koos kohvikuga, kohvik ja suveniiripood Nadezda, Atsalama puhketalu, Hotell Suvi, Okka puhkemaja, Katarina külalistemaja, Hostel Villa Marika, Holyday House külalistemaja, Permisküla puhkeküla, Kauksi puhkemaja, Kauksi telklaager, Kuru puhkemajad, Matsu talu puhkemajad, Kuremäe Apteegi hostel ja kohvik ning Iisaku Peetri Pizza.

Iga-aastased turiste meelitavad sündmused on näiteks Peipsi Järvefestival, mille näol on tegemist mööda Peipsi sadamaid järve põhjaosast lõunasse kulgeva kultuuriüritusega, Iisaku külalaat, Mäetaguse mõisapäev ja Rannapungerja jõe ääres toimuv Tuletorni Kontsert.

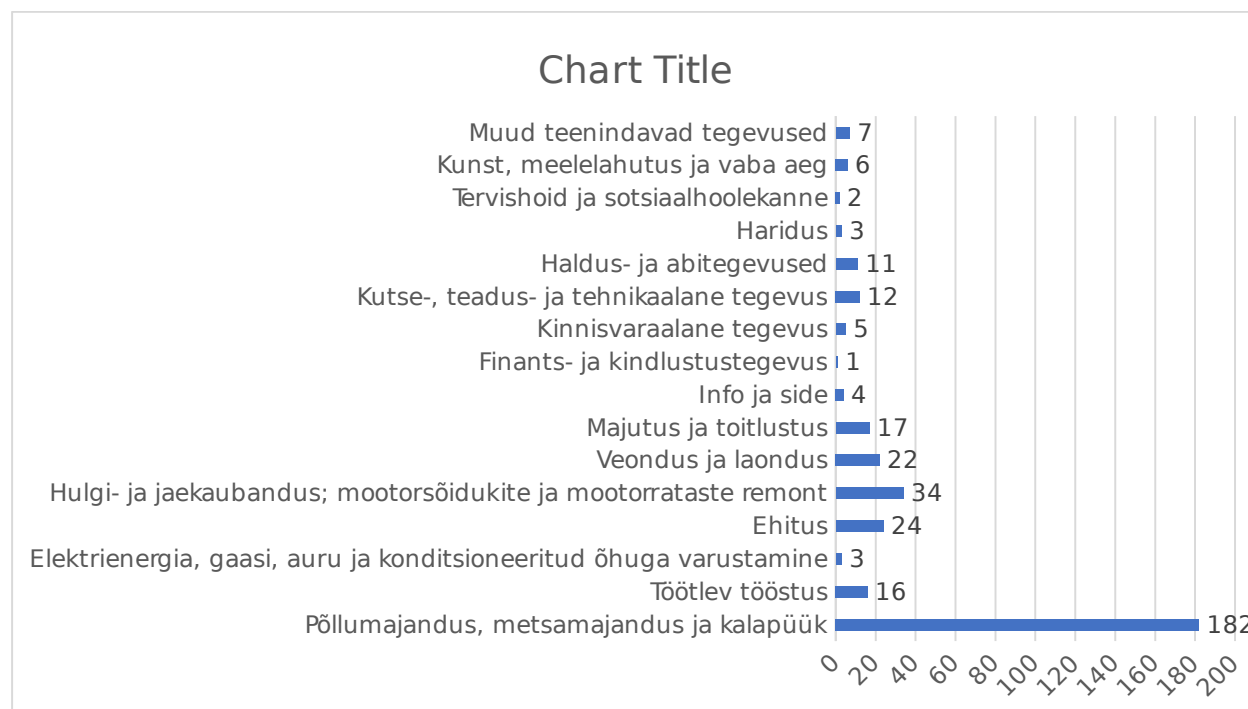
Alutaguse vald osaleb Peipsimaa turismivõrgustikus (MTÜ Peipsimaa Turism), kuhu kuuluvad kõik Peipsiäärsed omavalitsused Ida-Virumaalt, Jõgevamaalt, Tartumaalt ja Põlvamaalt. MTÜ Peipsimaa Turism põhieesmärgiks on koordineerida Peipsi regiooni (Peipsimaa) turismialast arendustööd, sh tegeleda regiooni turunduse ja turismitoodete arendusega ning piirkonna maine kujundamise ja turismialase informatsiooni kogumise, analüüsi ja levitamisega ning toetada Peipsimaa regiooni tasakaalustatud arengut. MTÜ Peipsimaa Turism haldab ka piirkonda tutvustavat kodulehekülge www.visitpeipsi.com.

Peamised turismivaldkonna väljakutsed on järgmised:

- Loodusressursi näol on Alutaguse vallal unikaalne turismipotentsiaal, mis on aga suuresti rakendamata, kaasaegseid turismiteenuseid, sh majutus- ja toitlustuskohti on piirkonnas vähe.
- Peipsiäärset turismipiirkonda iseloomustab tagasihoidlik baasinfrastruktuur – puudu on parkimiskohtadest, avatud pääsudest randa, kergteedest, teenustest.

2.3.2. Ettevõtlus

2016. aastal oli Statistikaameti andmetel Alutaguse vallas kokku registreeritud 349 ettevõtet. Kõige enam ettevõtteid tegutses põllumajanduse, metsamajanduse ja kalapüügi valdkonnas (182, joonis 8).

Joonis 8. Ettevõtete arv Alutaguse vallas peamiste tegevusvaldkondade lõikes 2016. aastal (Allikas: Statistikaamet)

2016. aastal oli Alutaguse vallas 19 ettevõtet enam kui 2012. aastal. Valdavas osas piirkonna ettevõtetes on töötajaid vähem kui 10. Ettevõtteid, kus on töötajaid 10-49 on viimase viie aasta lõikes olnud 7-8. Piirkonnas oli 50-249 töötajaga ettevõtteid 2016. aastaks vaid 1 (tabel 4).

Tabel 4. Ettevõtete arv Alutaguse vallas töötajate arvu lõikes 2012-2016 (Allikas: Statistikaamet)

	2012	2013	2014	2015	2016
Vähem kui 10	322	345	346	347	341
10-49	8	8	7	8	7
50-249	0	0	0	0	1
Kokku	330	353	353	355	349

Ettevõtetest tegutsevad vallas mitmed kaevandamisega tegelevad firmad, näiteks AS Eesti Energia Kaevandused (Estonia kaevandus), OÜ VKG Kaevandused (Ojamaa kaevandus), AS Tootsi Turvas ja AS Silbet. Piirkonnas on oluline ka metsa- ja puidutööstus. Endises Alajõe vallas on suurimateks tööandjateks kalanduse valdkonnas tegutsevad Peipus OÜ ja Peipus Fish OÜ. Ettevõtluse seisukohast on oluline sadamate arendamine, mis on kavas Vasknarvas ja Alajõel.

Ettevõtluse ja turismi arenguid piirkonnas toetab Peipsi-Alutaguse Koostöökoda (PAK⁷), mis hõlmab lisaks Alutaguse vallale ka endiseid Lohusuu ja Avinurme valdu (osa tänasest Mustvee vallast). PAKi põhieesmärgiks on kohaliku initsiatiivi ning kohaliku elu arendamine, tegevuspiirkonna integreeritud strateegia koostamine, elluviimine ja arendamine tuginedes kolme sektori partnerlusele. PAK toetab läbi Leader-meetme kohalikul ressursil baseeruva ettevõtluse arendamist, kogukondade aktiveerimist ning koostööd.

Alutaguse vald kuulub ka MTÜsse Peipsi Kalanduspiirkonna Arendajate Kogu⁸, mille põhieesmärk on Peipsi kalanduspiirkonna säästev arendamine. Ühingu tegevus hõlmab Peipsi, Pihkva ja Lämmijärve, Vooremaa järvede (9 järve) ja osaliselt Suur-Emajõe äärsid rannalasid. Peipsi kalanduspiirkonna tegevusgrupi tegevuspiirkond on Ida- Virumaal, Jõgevamaal, Tartumaal ja Põlvamaal.

Peamised ettevõtlusvaldkonna väljakutsed on järgmised:

- Valla ettevõtete peamiseks tegevusalaks on põllumajandus, metsandus ja kalandus; kaubandust, teenindust ja tootmist on vähe.

⁷ www.pakmty.ee

⁸ www.pkak.ee

- Vallas puuduvad kaevandusettevõtete kõrval suuremad tööandjad ning seeläbi ka kohapealsed töökohad, võtmetähtsusega on mikroettevõtete areng ning nende konkurentsivõime.

3. ALUTAGUSE VALLA STRATEEGIA

Alutaguse valla strateegia lähtub toimekeskkonnast ja arengueeldustest ning on suunatud peamiste väljakutsete lahendamiseks nii elukeskkonna, teenuste kui ka turismi- ja ettevõtlusvaldkonnas (vt ka arengukava peatükk 2). Strateegia eesmärgiks on määratleda selged fookused, kuhu vald lähiaastatel panustab, lähtudes seejuures piirkondade tasakaalustatud arengust ning läbivatest põhimõtetest. Kuna Alutaguse vald on tekkinud viie omavalitsusüksuse ühinemisel, on lähiaastatel eriti oluline ka valla ühtse identiteedi arendamine ning koostöö.

3.1. Strateegia läbivad põhimõtted

Alutaguse valla strateegia ja tegevuskava elluviimisel arvestatakse läbivalt järgnevaid põhimõtteid:

- **Jätkusuutlik majandamine** – Alutaguse valla kõikide investeeringute ja arendustegevuste lähtepunktiks on jätkusuutlikkus tagamaks objektide ja teenuste toimimine ka tulubaasi vähenemise korral. Eesmärgiks on tagada valla objektide isemajandamine või võimalikult väikesed ülalpidamiskulud. Olemasolevad hooned renoveeritakse energiasäästlikuks, kasutades seejuures erinevaid taastuvenergia lahendusi. Perspektiivne suund on kujundada Alutaguse vallast energiat tootev piirkond. Täiendavalt on eesmärgiks tagada Alutaguse valla kõrge finantsvõimekus, mis lähtub säästvast ja tulevikku suunatud investeerimis- ja arendustegevusest.
- **Uuenduslikkus** – Alutaguse vald kasutab nii elukeskkonna, avalike teenuste kui ka turismi ja ettevõtluse arendamisel innovaatilisi lahendusi. Eesmärgiks on rakendada uusi ja säästvad tehnoloogilisi lahendusi, arendada e-teenuseid ja mobiilseid teenuseid, teha koostööd erinevate ekspertide ja koostööpartneritega ning toetada võimalusel teenuste pakkumisel ka uute ärimudelite kasutamist (nt jagamismajanduses).
- **Eripära ja omanäolisuse toetamine** – valla tegevuste puhul lähtutakse selle erinevate piirkondade eripärast, mis tagab omanäolisuse. Toetakse valla erinevate osade sidumist terviklikuks toimekeskkonnaks, millel on atraktiivne kuvand ja maine. Samas toetatakse ka piirkondlikke erisusi, erinevaid kultuure ja kogukondasid.

3.2. Visioon ja strateegilised eesmärgid

Soovitud seisund 2030

Alutaguse vallas on ilus ja turvaline elada, valla taristu on kaasaegne ja avalik ruum atraktiivne ning omanäoline. Alutaguse vallas on heal tasemel, kättesaadavad ning optimaalselt korraldatud avalikud teenused. Alutaguse vald on üle-eestiliselt ja rahvusvaheliselt tuntud Peipsi äärne kuurort. Vallas on hästi arenenud keskkonnasõbralik ettevõtlus. Alutaguse vald on avatud uutele ja suurtele ideedele. Valla juhtimine on strateegiline ja avatud.

Visiooni poole liikumiseks on püstitatud **neli strateegilist eesmärki**:

E1: Alutaguse vallas on ilus elada, valla taristu on kaasaegne ja avalik ruum atraktiivne ning omanäoline.

E2: Alutaguse vallas on kõrgel tasemel, kättesaadavad ning optimaalselt korraldatud avalikud teenused.

E3: Alutaguse vald on tuntud puhkepiirkond ja Peipsi äärne kuurort, kus on arenenud ettevõtlus.

E4: Alutaguse vald on avatud uutele ja suurtele ideedele.

Eesmärkide saavutamiseks panustatakse läbivalt strateegilise ja avatud juhtimise arendamisse.

3.3. Programmid, meetmed ja tegevused

Strateegiliste eesmärkide saavutamiseks rakendatakse nelja tegevusprogrammi, igale eesmärgile vastab üks programm. tegevusprogrammide koosseisus on 1-3 meetet, millest lähtub valla investeeringute kava (vt ka p 4 – arengukava rakendamine).

Läbi tegevusprogrammide (P) ja meetmete soovitakse arengukava perioodil kaasajastada elukeskkonda (P1), arendada peamisi avalikke teenuseid (P2) ning toetada turismi- ja ettevõtluse arengut vallas (P3).

P1: Elukeskkonna arendamise programm „Ilus kodu“

Programm on suunatud esimese strateegilise eesmärgi (E1 - Alutaguse vallas on ilus elada, valla taristu on kaasaegne ja avalik ruum atraktiivne ning omanäoline) täitmiseks. Tegevused, mida programmi raames kavandatakse on seotud valla taristu ning avaliku ruumi kaasajastamisega.

Programmi raames rakendatakse kahte meetet:

1.1. Tehnilise taristu arendamine

1.2. Avaliku ruumi, keskkonnakaitse ja -teadlikkuse arendamine

Tehnilise taristu arendamisel panustatakse kergeteede arendamisse (eelkõige Peipsi ääres ning tihedamalt asustatud aladel), teedele tolmuvaba katte panemisse ning teistesse taristuobjektidesse (vee- ja kanalisatsioonivarustus, tänavavalgustus, jäätmemajandus). Eraldi prioriteediks on ka turvalisuse suurendamine, sh turvakaamerate süsteemi väljaarendamine.

Lisaks suurematele investeeringutele on valdkonnas vajalik ellu viia järgnevad arendustegevused:

- Koostöö riigiga riigimaanteede tolmuvabaks muutmisel
- Teatud teelõikude munitsipaalomandisse taotlemine ning taristu väljaarendamine
- Ülevallalise ühisveevärgi- ja kanalisatsioonivõrgu arendamise kava koostamine
- Lokaalsete energiasäästlike küttelahenduste toetamine kohtades, kus tsentraalset soojamajandust pole

- Ühistranspordi vajaduse kaardistamine, vajaduste täpsustamine ning transpordikorralduse arendamine lähtuvalt hetkeolukorrast ja vajadustest
- Korterühistute loomise toetamine
- Ligipääsude rajamine veekogudele
- Koostöö soodustamine (nt energiaühistud) kompaktsetes asulates, sh energia- ja soojatootmise arendamisel
- Koostöö riigi ja erasektoriga internetiühenduste ja mobiililevi tagamiseks

Avaliku ruumi, keskkonnakaitse ja -teadlikkuse arendamise kõige olulisemaks investeeringuteks on keskusasulate (Iisaku, Alajõe, Tudulinna) terviklike kujundusprojektide koostamine ja elluviimine. Kujundusprojektiga määratletakse nii asulate taristu arendamise (nt kergteed, valgustus, aga ka miljööd risustavate hoonete ja rajatiste likvideerimine jms) kui ka kogu avaliku ruumi (haljastus, sümbolite kasutamine jms) kasutamise põhimõtted. Kujundusprojektide elluviimine võimaldab tagada asulate atraktiivsemaks muutmise nii kohalike elanike kui ka külastajate jaoks, sidudes seejuures kokku erineva teenuste pakkumise ja taristu elemendid.

Lisaks suurematele investeeringutele on valdkonnas vajalik ellu viia järgnevad arendustegevused:

- Koostöö riigiga põlevikikaevandamise tulevikusuundade määratlemisel, valla huvide eest seismine
- Uute kaitsekorralduskavade koostamises osalemine, valla huvide kaitsmine
- Alutaguse rahvuspargi maksimaalne rakendamine valla huvides (turism, heakord, keskkonnateadlikkus)
- Prügimajanduse tulemuslik korraldamine, teadlikkuse tõstmine
- Lagunenud hoonete lammutamine

P2: Avalike teenuste arendamise programm „Hea teenus“

Programm on suunatud teise strateegilise eesmärgi (E2 - Alutaguse vallas on kõrge tasemel, kättesaadavad ning optimaalselt korraldatud avalikud teenused) täitmiseks.

Programmi raames rakendatakse kolme meetet:

- 2.1. Hariduse ja noorsootöö arendamine
- 2.2. Kultuuri ja vaba aja võimaluste arendamine
- 2.3. Sotsiaalhoolekande ja tervishoiu arendamine

Hariduse ja noorsootöö valdkonnas on arengukava perioodil üheks suuremaks ülesandeks Reinar Halliku korvpallikakadeemia käivitamine Iisaku Gümnaasiumi baasil. Selleks on vajalik üle vaadata koolihoone ruumiprogramm ning teha vajadusel täiendavad investeeringud, arendada õppkavasid jne. Üheks olulisemaks investeeringuks on ka Iisaku lasteaia renoveerimine, mille alternatiivina võib kaaluda ka uue hoone ehitamist, mis on samas aga ca 5 korda kallim. Investeeringuid on planeeritud ka Illuka kooli spordi- ja õppehoonesse, Tudulinna põhikooli ja Iisaku staadionisse.

Lisaks suurematele investeeringutele on valdkonnas vajalik ellu viia järgnevad arendustegevused:

- Tugispetsialistide tagamine nii lasteaedade kui ka koolide osas
- Sobiva ühistranspordikorralduse tagamine kõigis valla piirkondades, sh arvestades korvpalliakadeemia käivitamist Iisakus
- Kinnisvara kasutamise optimeerimine, nt erinevate avalike teenuste koondamine koolihoonetesse
- Iisaku Kunstide Kooli arendamine ülevallaliseks huvikooliks
- Huvitegevuse ja elukestva õppe arendamine valla erinevates piirkondades
- Noorsootöö korraldamine kõikides Alutaguse valla piirkondades ja projekti tegevuse toetamine

Kultuuri ja vaba aja võimaluste arendamisel on olulisteks investeeringuteks olemasolevate objektide korrastamine (nt Kiikla rahvamaja, Tudulinna rahvamaja) ja nende energiatõhususe suurendamine. Täiendavalt panustatakse olemasolevate külaplatside ja laululavade korrastamisse tagamaks vajalik tugiinfrastruktuur (nt elektrivarustus).

Lisaks investeeringutele on valdkonnas vajalik ellu viia järgnevad arendustegevused:

- Valla seniste tunnusürituste ning piirkondlike sündmuste toetamine ja edasiarendamine, sh valla erinevate piirkondade ning kultuuride omapära hoidmine ja arendamine
- Kinnisvara kasutamise optimeerimine, nt erinevate avalike teenuste (sh haridus, kultuuri- ja seltsitegevus, noorsootöö, raamatukogud) koondamine
- Koostöö arendamine kolmanda sektoriga teenuste pakkumisel ja arendamisel

Sotsiaalhoolekande ja tervishoiu valdkonnas suuremaid investeeringuid lähiaastatel ei kavandata. Oluline on SA Alutaguse Hoolekeskus jätkuv arendamine erinevate sotsiaal- ja tervishoiuteenuste pakkujana ning koostöö erasektori ja kolmanda sektoriga hoolekandeteenuste pakkumisel.

Valdkonna peamised arendustegevused:

- Abivajaduse kaardistamine ning sotsiaalhoolekandesüsteemi arendamine, sh valdkonna pidev monitoorimine
- Lastekaitse, sotsiaaltranspordi ning eakatele suunatud teenuste arendamine
- Erivajadustega lastele ning täiskasvanutele suunatud teenuste arendamine
- Koostöö perearstidega esmatasandi tervishoiuteenuse kättesaadavuse tagamiseks valla erinevates piirkondades

P3: Turismi ja ettevõtluse arendamise programm „Peipsiäärne kuurort“

Programm on suunatud kolmanda strateegilise eesmärgi (E3 - Alutaguse vald on tuntud puhkepiirkond ja Peipsi äärne kuurort, kus on arenenud ettevõtlus) täitmiseks.

Programmi raames rakendatakse kahte meetet:

3.1. Turismi arendamine

3.2. Ettevõtluse arendamine

Turismi valdkonnas on eesmärgiks teha arenguhüpe Peipsi ja Narva jõe äärses tugiinfrastruktuuri osas. Suuremad investeeringud on kavandatud Kuremäe turismitaristu, Kauksi ranna puhketaristu (sõltub ka välisrahastusest), Rannapungerja muuli, Alajõe, Karjamaa ja Katase avalike randade, Vasknarva sadama, aga ka Tudulinna vana kiriku ja linnamäe arendamisse. Jätkuvalt on oluline vallale kuuluva Mäetaguse mõisakompleksi arendamine isemajandava turismiobjektina.

Valdkonna peamised muud arendustegevused:

- Perspektiivsete kinnistute munitsipaliseerimine, planeeringute koostamine, taristu rajamine
- Koostöö erasektoriga, nt Kuru puhkeala planeerimisel ja arendamisel
- Avalike juurdepääsude tagamine veekogudele
- Koostöö MTÜga Peipsimaa Turism piirkonna turundamisel Eestis ja välisriikides

Ettevõtluse arendamise eesmärk on toetada olemasolevate ettevõtete tegevust ning soodustada uute ettevõtete tulekut piirkonda. Valdkonda eraldi investeeringuid ei kavandata, peamiseks arendustegevusteks on:

- Olemasolevate ettevõtjate toetamine, vastavalt võimalustele tugiinfrastruktuuri rajamine (nt tolmuwabad teed)
- Uute erasektori arenduse toetamine läbi planeeringute ja koostöö, nt Kuru puhkeala, Rannapungerja–Kauksi vaheline arenduspiirkond
- Koostöö Peipsi-Alutaguse Koostöökoja ja Peipsi Kalanduspiirkonna Arendajate Kojaga piirkonna ettevõtluskeskkonna arendamisel
- Vaba või alakasutatud kinnisvara võõrandamine või kasutusele andmine ettevõtluse arendamiseks

3.4. Strateegiakaart

Alutaguse valla strateegia, sh visioon, strateegilised eesmärgid, programmid ja meetmed ning läbivad põhimõtted on kokkuvõtlikult kajastatud alloleval skeemil.

VISIOON

Alutaguse vallas on ilus ja turvaline elada, valla taristu on kaasaegne ja avalik ruum atraktiivne ning omanäoline. Alutaguse vallas on heal tasemel, kättesaadavad ning optimaalselt korraldatud avalikud teenused. Alutaguse vald on üle-eestiliselt ja rahvusvaheliselt tuntud Peipsi äärne kuurort. Vallas on hästi arenenud keskkonnasõbralik ettevõtlus. Alutaguse vald on avatud uutele ja suurtele ideedele. Valla juhtimine on strateegiline ja avatud.

Strateegilised eesmärgid (E)

E1 Alutaguse vallas on ilus ja turvaline elada, valla taristu on kaasaegne ja avalik ruum atraktiivne ning omanäoline

E2 Alutaguse vallas on kõrgel tasemel, kättesaadavad ning optimaalselt korraldatud avalikud teenused

E3 Alutaguse vald on tuntud puhkepiirkond ja Peipsi äärne kuurort, kus on arenenud ettevõtlus

Programmid (P)

P1 Elukeskkonna arendamise programm „Ilus kodu“

P2 Avalike teenuste arendamise programm „Hea teenus“

P3 Turismi ja ettevõtluse arendamise programm „Peipsi-äärne kuurort“

Meetmed (M)

1.1. Tehnilise taristu arendamine

1.2. Avaliku ruumi, keskkonnakaitse ja -teadlikkuse arendamine

2.1. Hariduse ja noorsootöö arendamine

2.2. Kultuuri ja vaba aja võimaluste arendamine

2.3. Sotsiaaltoetuste ja tervishoiu arendamine

3.1. Turismi arendamine

3.2. Ettevõtluse arendamine

PÕHIMÕTTED

STRATEEGILINE JA AVATUD JUHTIMINE

4. ARENGUKAVA RAKENDAMINE

4.1. Valla finantsvõimekus

Alutaguse vald moodustus viie erineva finantsvõimekusega omavalitsuse liitumisel. Mäetaguse ja Illuka valla tuludes oli valdav osa põlevkivi kaevandamisest laekuvatel tasudel, Alajõe, Tudulinna ja Iisaku valla tuludes aga maksutulud ja saadavad toetused tegevuskuludeks.

Alutaguse valla esimese tegevusaasta (2018) eelarve põhitegevuse tulud on u 11,7 miljonit eurot ja põhitegevuse kulud 10,4 miljonit eurot. Põhitegevuse tulek on u 1,3 miljonit eurot.

Kõige olulisem tuluallikas on kaevandamisõiguse tasu ja laekumine vee erikasutusest (ressursitasud) – u 5,7 miljonit eurot aastas ehk ligi 50% põhitegevuse tuludest. Üksikisiku tulumaksu osakaal on 28% ja toetuste osakaal ligi 20%. Kuludest ligi poole moodustavad personalikulud u 5 miljonit euroga, majandamiskulud on 40% ehk ligi 4 miljonit eurot ning valdavalt sihtotstarbelised toetusi antakse enam kui miljoni euro väärtuses.

2018. aasta alguses oli vallal võlakohustusi u 1 miljon eurot ja likviidseid vahendeid 3,5 miljonit eurot. Ehk valla netovõlakoormuse tase on 0%.

Aastatel 2018-2022 on sellise tulude-kulude struktuuri säilimisel omatulude ja likviidsete varade arvelt võimalik investeerida u 10 miljonit eurot. Seejuures mõjutavad valla eelarvepositsiooni, võimet rahastada põhitegevusi ja investeringuvõimet kaks suure tähtsusega asjaolu:

- ressursitasude laekumine on sõltuv väliskeskkonnast ehk ei ole kindel ja täpselt prognoositav. Laekumine sõltub tootmisettevõtete poolt kaevandatud põlevkivi mahust ja riigi poliitikast laekumiste jagamisel omavalitsustega;
- ressursitasud moodustavad ligi poole valla tuludest ja neid laekumisi kasutatakse enam kui 4 miljoni euro ulatuses peamiselt personali ja majandamiskulude katmiseks.

Alutaguse vallal on lähiaastatel kavas viia ellu investeringuid oluliselt suuremas summas kui eeldatav põhitegevuse tulek ja likviidsed varad võimaldavad. Selleks on kolm (omavahel kombineeritavat) võimalust:

- ühinemise järgne seniste poliitikate rahastamise ülevaatamine (personali- ja majandamiskulud, sihtotstarbelised toetused). Suund Eesti keskmisele omavalitsusele iseloomuliku (ilma ressursitasudeta) tasakaalus oleva põhitegevuse tulude ja kulude mudeli poole. See võimaldab vähendada väliskeskkonnast lähtuvaid riske ja ressursitasude jätkuval laekumisel oluliselt kasvatada investeringuvõimet omatulude arvelt;
- põhitegevuse tulude-kulude ülejäägi saavutamisel määral, et tulemi suhe tuludesse on suurem kui 16%, on maksimaalseks netovõlakoormuse ülempiiriks 100% põhitegevuse tuludest. Hetkel on see suhe 12%. Laenude võtmisel maksimaalse netovõlakoormuse piirini saab vald lisaks investeerida 7-11 miljonit eurot. Laenamist toetavad intressimäärad, mis on hetkel soodsad;

- maksimaalselt ära kasutada Euroopa Liidu ja siseriiklike investeringutoetusi ning võimalusel kaasata infrastruktuuri rajamiseks erainvesteeringuid.
- Valla täpsem investeerimise strateegia ja võimekus kaalutakse läbi omavalitsuse eelarvestrateegia koostamisel.

4.2. Juhtimine ja arengukava seire

Valla juhtimine

Valla juhtimise arendamise peamised tegevussuunad on lähiaastatel järgmised:

- **Valla e-teenuste arendamine** – teenuste arendamise eesmärgiks on suurendada nende kättesaadavust, muuta teenuste tarbimine võimalikult paindlikuks, kiireks ning asukohast sõltumatuks. Üheks e-teenuste võimalikuks rakendamiseks on nt “elektroonilise vallaelaniku” kaardi loomine (nt ID-kaardi põhine).
- **Alutaguse valla ühise visuaalse identiteedi (brändi) loomine ja rakendamine** – ühist visuaalselt identiteeti saab rakendada nii taristulelementide (viidad, sildid, infokioskid, bussipeatused jms), infomaterjalide (trükised, blanketid jms) kui ka kommunikatsioonikanalite arendamisel.
- **Valla kommunikatsioonistrateegia koostamine ja elluviimine** – valla kommunikatsioonitegevus ja selle arendamine on suunatud nii kohalikele elanikele, potentsiaalsetele elanikele, külastajatele kui ka võimalikele investeerimishuvilistele. Kommunikatsioonistrateegia sisaldab mh vallalehe, valla kodulehe ning sotsiaalmeedia kanalite (Facebook, Instagram) arendamist.

Läbivaks teemaks on koostöö erinevate osapooltega (kogukonnad, kolmas sektor, ettevõtjad, riigiasutused). Eraldi ülesandeks on ka nn jätkusuutliku majandamise poole liikumine, mis tähendab püsikulude pidevat ülevaatamist ning erinevate efektiivsust suurendavate meetmete rakendamist.

Arengukava seire

Alutaguse valla arengukava rakendatakse koostöös volikogu, vallavalitsuse, ettevõtjate ja kolmanda sektori organisatsioonidega. Arengukava strateegia rakendamine toimub tegevuskava alusel, kus on määratletud investeringud ja tegevused ning mille rahastamine toimub vastavalt eelarvestrateegias ja konkreetse aasta vallaeelarves toodule.

Üks kord aastas teostab vallavalitsus arengukava ülevaatamise ning teeb majandusaasta aruandes kokkuvõtte arengukava täitmise kohta. Arengukava ülevaatamisel hinnatakse seatud eesmärkide saavutamist ning tegevuste elluviimist ning viiakse vajadusel sisse korrektuurid. Samuti on vajalik üle vaadata valla arengukava uute strateegiliste dokumentide uuendamisel või koostamisel (nt valla ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arengukava). Arengukava uuendamisel lähtutakse vastavas korras sätestatust.

Arengukava seire ja hindamine toimub kahel tasandil:

- 1) Peamiste makromajanduslike näitajate hindamine (iga-aastaselt või sagedamini)
- 2) Tegevuskava täitmise hindamine (iga-aastaselt)

Laiapõhjalisemad näitajad, mida seiratakse:

- Elanike arv/maksumaksjate arv – eesmärk, et muudatus oleks positiivsem kui Eestis keskmisena;
- Keskmine sissetulek elaniku kohta/maksumaksja kohta – eesmärk, et kasv oleks suurem kui Eestis keskmisena;
- Valla püsikulude osakaal põhitegevuse tuludest – eesmärk, et osakaal perioodil 2018-2022 järjepidevalt väheneks.

Tegevuskava täitmist mõõdetakse nn valgusfoori meetodil:

- **PUNANE** – tegevust pole alustatud. Tegevuse suhtes pole midagi toimunud, puuduvad konkreetsed vastutajad, tähtajad ja ressursid.
- **KOLLANE** – tegevus on täitmisel (eraldi hinnang, kas plaanipäraselt või esineb kõrvalekaldeid).
- **ROHELINE** – tegevus on teostatud.

Hindamise järgselt võetakse vajadusel ette korrigeerivaid tegevusi tegevuskava tulemuslikuks täitmiseks.